

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lovisa Bengtsson

Barnfridsbrott

En undersökning av det straffrättsliga skyddet för barn i våldsamma miljöer
och de rättsvårdande myndigheternas hantering av brottet

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin för examen: Period 1 VT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Metod och material	8
1.5 Disposition	10
2 GRUNDER FÖR KRIMINALISERING	12
2.1 Kriminaliseringens syfte	12
2.2 När bör kriminalisering ske?	13
2.3 Hur bör kriminalisering ske?	16
3 BARNFRIDSBROTTET	19
3.1 Före införandet av barnfridsbrottet	19
3.1.1 Tidigare diskussioner om kriminalisering	19
3.1.2 Barnkonventionen	20
3.1.3 Vägen till lagstifningen	22
3.2 Lagens utformning	25
3.2.1 Bevitnande	26
3.2.2 Närstående	28
3.2.3 Omfattade gärningstyper	30
3.2.4 Uppsåt	32
3.2.5 Konkurrensfrågor	32
4 SKYDDET FÖR BARN SOM BEVITNADE BROTT FÖRE INFÖRANDET AV BARNFRIDSBROTTET	35
4.1 Misshandel enligt 3 kap. 5 § BrB	35
4.2 Ofredande enligt 4 kap. 7 § BrB	36

4.3	Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB	37
4.4	Brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen	38
5	BARN SOM LEVER I VÅLDSAMMA MILJÖER	43
5.1	Förekomsten av barn som upplever våld	43
5.2	Konsekvenser av barns bevitnande av våld	44
6	PRAXIS	47
6.1	Göta hovrätt B 3137-21	48
6.2	Hovrätten för Västra Sverige B 5812-21	50
6.3	Hovrätten för Västra Sverige B 5626-21	53
6.4	Svea hovrätt B 13737-21	55
6.5	Hovrätten för Övre Norrland B 1170-21	57
6.6	Svea hovrätt B 421-22	60
7	ANALYS	63
7.1	Förändrat skydd för barn i våldsamma miljöer	63
7.2	Rättslik hantering	65
7.3	Slutsats	70
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	72
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	76

Summary

Children witnessing crimes between family members is a problem that has been discussed multiple times in Swedish criminal law. These children can be affected psychologically and physically in both the short and long term, and lawmakers have touched upon criminalizing the exposure of children to this type of behavior several times. Lawmakers previously did not consider criminalization necessary and instead introduced other protections within the scope of criminal law for the affected children.

The question of criminalization was brought up again in 2018, and after an investigation the Swedish parliament voted in favor of a bill that would criminalize allowing children to witness crime between family members in 2021. The new crime, *violation of a child's integrity*, can be found in Chapter 4. Section 3. of the Swedish Criminal Code, and makes family members criminally liable if they cause a child to witness one of the enumerated crimes against another family member of the child. The new law came into effect on July 1, 2021, and has been tried by Swedish courts many times since.

The criminalization raises questions about how the protection of children in violent environments has changed within the scope of criminal law since the law came into effect and whether there is equal treatment of similar cases. This investigation shows that the protection within the scope of criminal law has gotten stronger for most children in violent environments. One exception is the children who have witnessed crimes and only been related to either the offender or the victim. These children previously had a right to apply for criminal injuries compensation, but they are not covered by the new law and therefore are unprotected as their right to criminal injuries compensation has been removed. The investigation also highlights differences in how the new crime is treated by the criminal justice system.

These differences refer to questions about competition, the size of damages awarded, and who should be considered a family member.

Sammanfattning

Barns bevittnande av brott mellan närstående är ett problem som flera gånger diskuterats inom svensk straffrätt. De bevittnande barnen riskerar att påverkas psykiskt och fysiskt på kort såväl som på lång sikt och en kriminalisering av att utsätta barn för ett sådant bevittnande har berörts av lagstiftarna vid flera tillfällen. Lagstiftaren har tidigare inte ansett att en kriminalisering har varit påkallad utan har i stället infört andra straffrättsliga skydd för de bevittnande barnen.

År 2018 aktualiserades frågan om kriminalisering igen och efter en utredning röstade riksdagen igenom ett lagförslag som skulle kriminalisera barns bevittnande av brott mellan närstående år 2021. Det nya *barnfridsbrottet* finns i 4 kap. 3 § BrB och medför straffansvar för en person som utsätter ett närstående barn för att bevittna ett av flera uppräknade brott mot en annan närstående till barnet. Barnfridsbrottet trädde i kraft den 1 juli 2021 och har prövats av domstol många gånger sedan dess.

I samband med kriminaliseringen aktualiseras frågan hur det straffrättsliga skyddet för barn i våldsamma miljöer förändrats genom införandet av barnfridsbrottet samt huruvida det råder rättslikhet vid den juridiska hanteringen av brottet eller ej. Resultatet av denna utredning visar att det straffrättsliga skyddet har stärkts för de flesta barn som lever i våldsamma miljöer. Ett undantag är de barn som bevittnat brott men endast varit närstående till antingen gärningspersonen eller brottsoffret. Dessa barn hade tidigare rätt att ansöka om brottsskadeersättning men omfattas inte av den nya bestämmelsen och blir, då rätten till brottsskadeersättning har tagits bort, skyddslösa genom införandet av barnfridsbrottet. Undersökningen visar också vissa skillnader i hur barnfridsbrottet hanteras av rättsvårdande myndigheter. Skillnaderna berör frågor om konkurrens, skadeståndsstorlek och vem som är att anse som barnets närstående.

Förord

Efter fem långa år närmar jag mig plötsligt en juristexamen. Tankarna på examen har funnits med mig under hela min studietid, men dagen har känts avlägsen och jag känner mig därför förvånad över hur snabbt den har kommit. Fem år är en lång tid, men det är som man säger, tiden går snabbt när man har roligt och oj vad roligt jag har haft under dessa år. Jag har dock inte varit ensam på den här resan och det finns några personer jag särskilt skulle vilja tacka för att de varit med mig.

Till mina föräldrar, Anna och Björn, tack för att ni alltid stöttar och uppmuntrar mig, för alla texter ni korrekturläst och alla varma mål mat ni bjudit på när jag har varit för trött för att laga mat själv. Tack för att ni alltid varit villiga att diskutera även de torraste delarna av juridiken med mig och för att ni väckt den kärlek för både juridik och lärande som tagit mig hit.

Tack till Simon Nordstrand som, trots att du befinner dig på andra sidan jorden, alltid får mig att känna mig speciell och som alltid har ett uppmuntrande ord eller femtio när jag inte tror på mig själv.

Tack till mina BB-tjejer, Lina Börjesson, Alice Andersson och Rebecca Andersson, för att ni alltid lyssnat när jag har hållit monologer om vad jag lärt mig i mina studier, trots att det inte alltid har varit särskilt intressant för er. Tack för alla skratt och för att ni alltid finns där för mig. Jag hade inte kunnat drömma om bättre vänner.

Tack till min B4-familj för att ni delat era liv med mig de senaste åren, det finns ingen plats jag hade kunnat ha det bättre på. Särskilt tack till Rebecka Nissen Dela och Erika Stark för er vänskap, kärlek och stöttning. Ni gör livet bättre varje dag.

Denna examen är för mig. Men den är också för er. Tack.

Förkortningar

Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
Barnrättskommittén	FN:s kommitté för barnets rättigheter
BrB	Brottsbalken
Dir.	Kommittédirektiv
Dnr	Diarienummer
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
Rskr.	Riksdagsskrivelse
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

En svensk utredning från 2001 visade att 10% av svenska barn någon gång bevittnat våld mellan närstående och att 5% bevittnat våld mellan närstående flera gånger.¹ Forskningen om barns bevittnande av våld mellan närstående fokuserar främst på barns bevittnande av att deras pappa utövar våld mot deras mamma.² Genom bevittnandet blir barnet utsatt för en typ av psykiskt våld som skadar barnets anknytning till båda föräldrarna, då den angripande föräldern ses som aggressiv och farlig och föräldern som blir utsatt ses som ett offer som inte kan erbjuda något skydd.³ Bevittnandet kan även ha långsiktiga effekter både fysiskt och psykiskt. Studier har visat att barn som upplevt våld i hemmet lider ökad risk att drabbas av alkoholism, narkotikamissbruk, depression, cancer och hjärtsjukdom i framtiden.⁴ Därutöver ökar risken att barnen själva blir utsatta för relationsvåld i vuxen ålder.⁵

Barns bevittnande av våld mellan närstående är ett stort problem och lagstiftningsåtgärder har därför vidtagits vid olika tillfällen för att skydda de utsatta barnen. År 2003 infördes en straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § 8 p. BrB som innebar att det skulle utgöra en försvårande omständighet vid straffmätningen om ett brott hade varit ägnat att skada tryggheten eller tilliten hos ett barn i relation till en närstående person.⁶ År 2006 infördes sedan en möjlighet för barn som bevittnat brott mellan närstående att ansöka om brottsskadeersättning i den då gällande brottsskadelagen.⁷ Åtgärderna hade dock inte det genomslag som gick att hoppas på. År 2015 kritiserades Sverige av FN:s barnrättskommitté för att svensk lagstiftning inte erbjöd

¹ SOU 2001:72, s. 128.

² Överlien (2007), s. 239.

³ Broberg m.fl. (2011), s. 11.

⁴ Felitti m.fl. (1998), s. 245.

⁵ Renner och Slack (2006), s. 611.

⁶ Lag (2003:408).

⁷ Lag (2006:933).

tillräckligt starkt skydd till barn som bevittnat våld mellan närstående.⁸ Regeringen ansåg också att Sverige genom det svaga skyddet inte uppfyllde sina skyldigheter enligt barnkonventionen.⁹ En utredare fick strax därefter i uppdrag att utreda möjligheterna att utöka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar brott mellan närstående.¹⁰ Utredningen resulterade i införandet av ett särskilt barnfridsbrott i 4 kap. 3 § BrB som trädde i kraft den 1 juli 2021.¹¹ Genom den nya bestämmelsen kriminaliserades att en person utsatte ett närstående barn för att bevittna vissa brott begångna mot en annan närstående till barnet.

Införandet av barnfridsbrottet har haft stor genomslagskraft. En undersökning som publicerades av SVT Nyheter den 19 december 2021 visade att 3 389 polisanmälningar om barnfridsbrott hade upprättats och att 195 åtal hade väckts sedan lagen trädde i kraft den 1 juli samma år.¹² Med detta stora genomslag aktualiseras dock frågan om brottet faktiskt hanteras likadant av de olika rättsvårdande myndigheterna. I samband med införandet bör också ställning tas till huruvida den nya bestämmelsen faktiskt resulterat i bättre skydd för barn i våldsamma miljöer.

1.2 Syfte och frågeställningar

Trots att barns bevittnande av brott mellan närstående endast har varit kriminaliserat en mycket kort tid, har tusentals polisanmälningar gjorts sedan barnfridsbrottet trädde i kraft. Syftet med denna framställning är att utreda hur införandet av barnfridsbrottet har påverkat det straffrättsliga skyddet för barn i våldsamma miljöer i Sverige. Detta görs dels genom en jämförelse av det straffrättsliga skydd som fanns tidigare och det skydd den nya lagstiftningen har medfört, dels genom en analys av de skillnader som finns. Arbetet syftar även till att utröna om det finns några skillnader i hur bestämmelsen tillämpas och hur fall som liknar varandra bedöms. Detta sker

⁸ CRC/C/SWE/CO/5, punkt 59–60.

⁹ Prop. 2017/18:186, s. 122 f.

¹⁰ Dir. 2018:48, s. 1 ff.

¹¹ Lag (2021:397).

¹² Zu Knyphausen 2021-12-19 (besökt 9 maj 2022).

genom en undersökning av de rättsvårdande myndigheternas hantering av bestämmelsen och en efterföljande jämförelse av relevanta skillnader.

Följande frågeställningar ligger till grund för framställningen för att uppfylla arbetets syfte:

1. Hur har det straffrättsliga skydd som erbjuds barn som lever i våldsamma miljöer, förändrats genom införandet av barnfridsbrottet?
2. Råder rättslikhet vid den juridiska hanteringen av barnfridsbrottet?

1.3 Avgränsningar

Arbetet fokuserar främst på det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld mellan närstående och behandlar därför inte ställningen de bevittnande barnen hade som brottsoffer enligt 5 kap. 11 § SoL eftersom bestämmelsen inte har någon straffrättslig verkan utan endast beskriver hur barnen ska betraktas inom socialnämndens arbete. Av liknande anledning avgränsas också de skydd som finns utanför straffrättens område. Här omfattas till exempel anmälningsplikten för myndigheter som misstänker att barn far illa enligt 14 kap. 1 § SoL, socialnämndens utredningsskyldighet enligt 11 kap. 1 § SoL och vård enligt LVU.

Barnets processuella ställning i utredning och lagföring och dess konsekvenser behandlas inte heller då reglerna till större del ligger utanför uppsatsens syfte. Framställningen fokuserar i stället på hur skyddet från barnfridsbrottet förhåller sig till det straffrättsliga skydd som tidigare erbjöds i form av straffrättsliga åtgärder och barnets processuella ställning är inte av relevans i denna del. Barnfridsbrottet rör en mängd olika frågor som inte alla kan behandlas inom ramen för detta arbete. Därför avgränsas även diskussioner om gradindelning, straffskalor och preskription bort.

1.4 Metod och material

Detta arbete utgår bland annat från den rättsdogmatiska metoden genom vilken lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin används för att

undersöka innehållet i rätten.¹³ Den rättsdogmatiska metoden fokuserar på innehållet i rätten, men inte på hur rätten sedan tillämpas.¹⁴ Metoden har därför främst använts i undersökningen av uppsatsens första frågeställning som direkt berör rättens innehåll. Lagstiftning utgör en grundpelare för uppsatsen då fokus för undersökningen är en straffbestämmelse.

Lagförarbeten har utgjort en stor del av materialet då uttalanden därifrån använts för att förstå innebörden av straffbestämmelsen genom att definiera viktiga begrepp samt förklara den kriminalpolitiska bakgrunden av regeln. Förarbetena, som har undersökts, har främst förhållit sig till barnfridsbrottet, men även andra förarbeten har använts för att utröna vilket skydd som fanns före införandet av barnfridsbrottet. Doktrin har också spelat stor roll i utredningen. Störst betydelse har *Kriminalrättens grunder* från 2013 av Asp, Ulväng och Jareborg haft. Boken har i stor del använts för att utveckla grunderna för kriminalisering och för utökad förståelse av konkurrensreglerna.

Undersökningen av uppsatsens andra frågeställning utgår i stället från en empirisk analys med kvantitativa inslag. Det finns inget prejudicerande avgörande om barnfridsbrott från HD och information om rättens genomslag och tillämpning måste i stället hämtas från underrättspraxis.¹⁵ Empiriskt material kan ta framställningen ett steg längre än rättsdogmatisk metod, som endast vill beskriva innehållet i rätten, genom att använda materialet för att försöka förstå hur rätten faktiskt tillämpas.¹⁶ I undersökningen används kvantitativ metod i den del statistik, om i hovrätterna prövade mål, tagits fram samt i urvalet av de rättsfall som analyseras vidare.¹⁷ Materialet har i denna del valts ut genom en sökning efter praxis i databasen JUNO. Sökningen har gjorts på ”barnfridsbrott” och har sedan avgränsats till att endast omfatta praxis från hovrätterna. Fokus har varit på hovrättsdomar då det ännu inte finns några domar från HD och hovrätterna därmed är högsta

¹³ Nääv och Zamboni (red.) (2018), s. 21.

¹⁴ Nääv och Zamboni (red.) (2018), s. 24.

¹⁵ Sandgren (1995/96), Om empiri och rättsvetenskap – Del II, s. 1048.

¹⁶ Sandgren (1995/96), Om empiri och rättsvetenskap – Del I, s. 728 och s. 743.

¹⁷ Sandgren (1995/96), Om empiri och rättsvetenskap – Del II, s. 1046.

instans som meddelat domar gällande barnfridsbrott. Detta innebär att hovrätternas domar har högst rättskällevärde. Underlaget för rättsfallsstudien begränsades till domar som meddelats före den 28 februari 2022 för att arbetet med praxis inte skulle bli alltför utdraget. De hovrättsdomar som har valts ut har sedan lästs för att identifiera eventuella skillnader mellan hur liknande fall behandlades och för att ta fram statistik om antal tilltalade som dömts, könsfördelningen mellan de tilltalade och relationerna mellan offer och gärningsperson för både grundbrottet och barnfridsbrottet.

I en mindre del används tvärdisciplinär metod i utredningen. Vid tvärdisciplinär metod söks svar i andra vetenskapliga områden än rättsvetenskapen och svaren tillämpas sedan tillsammans med resultaten av undersökningen inom rättsvetenskapens område.¹⁸ Forskningen om konsekvenserna av barns bevitnande av brott mellan närstående, ligger till större del utanför rättsvetenskapens område och svar har därför sökts i psykologisk forskning. Övergripande studier av Carolina Överlien har varit till stor hjälp i utredningen men en mängd andra forskningsstudier har också använts för att visa de effekter bevitnandet av våld mellan närstående kan ha på barn.

1.5 Disposition

Arbetets huvuddel inleds med en genomgång av grunderna för kriminalisering i kapitel 2. I avsnittet beskrivs syftet med kriminalisering såväl som när och hur det bör ske för att läsaren ska förstå de överväganden som legat bakom införandet av bestämmelsen om barnfridsbrott. I kapitel 3 följer sedan en redogörelse för barnfridsbrottet i stort. Kapitlet inleds med en redogörelse för tiden före införandet av barnfridsbrottet. I denna första del presenteras tidigare kriminaliseringsdiskussioner, barnkonventionens betydelse för tillkomsten av bestämmelsen och det utredningsarbete som lett fram till kriminaliseringen av barns bevitnande av brott. I kapitlets andra

¹⁸ Nääv och Zamboni (red.) (2018), s. 437.

del presenteras barnfridsbrottets lagtekniska utformning varefter ett antal relevanta definitioner och frågor diskuteras.

I nästa del, kapitel 4, diskuteras och problematiseras det straffrättsliga skyddet som fanns före införandet av barnfridsbrottet för barn som bevittnat brott mellan närstående. Det är viktigt att ha kännedom om det skydd som fanns tidigare för att förstå varför lagstiftarna ansåg att det var påkallat att kriminalisera barns bevitnande av brott. Kapitlet ligger också till grund för den jämförelse mellan det tidigare existerande skyddet och skyddet genom införandet av barnfridsbrottet, som utgör en av arbetets frågeställningar.

Kapitel 5 innehåller en forskningsöversikt om barn som lever i våldsamma miljöer. Först presenteras forskning om förekomsten av barn som upplever våld mellan närstående. Sedan presenteras den påverkan som upplevelser av våld riskerar att ha på barn och de konsekvenser det kan leda till på både kort och lång sikt.

Kapitel 6 inleds med en redogörelse för statistik från de 20 hovrättsdomar som utgjort underlaget för den rättsfallsstudie som gjorts inom ramen för detta arbete. Den redovisade statistiken rör antalet fällande respektive friande domar, könsfördelningen mellan de tilltalade och de inbördes relationerna mellan gärningsperson och brottsoffer både för grundbrottet och för barnfridsbrottet. Efter den inledande statistiken presenteras sex hovrättsdomar där vissa frågor, av relevans för den andra frågeställningen, aktualiseras.

Framställningen avslutas med en analys i kapitel 7. Analysen har delats upp i två delar där den första delen behandlar hur det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar brott i nära relationer förändrats genom införandet av barnfridsbrottet medan den andra delen behandlar frågan om det råder rättslikhet i den juridiska hanteringen av barnfridsbrottet. Kapitlet avslutas sedan med en sammanfattning av vad som diskuterats i analysen.

2 Grunder för kriminalisering

2.1 Kriminaliseringens syfte

Det är inledningsvis viktigt att påpeka att kriminalisering inte är ett sätt att hindra människor från att begå brott. De gärningar som kallas för brott är nämligen inte brottsliga förrän de förbjudits genom kriminalisering.¹⁹ Kriminalisering är i stället ett verktyg lagstiftaren använder för att motverka medborgarnas oönskade beteenden. Detta sker genom att specifika handlingar förbjuds genom att de beläggs med straff. Straffet är repressivt till sin natur och är således avsett att medföra lidande och obehag för den straffade personen.²⁰ Tanken är att straffhotet ska avskräcka människor från att handla på vissa bestämda sätt, kriminalisering har med andra ord ett allmänpreventivt syfte.²¹

Lernestedt menar att allmänpreventionen kan ske genom antingen avskräckning eller moralbildning. Den avskräckande påverkan sker genom att straffhotet avskräcker människor från att begå brott. Den moralbildande påverkan sker i stället genom att hotet om straff får människor att internalisera straffbudet och utveckla en instinkt mot att utföra den förbjudna handlingen.²² Asp, Ulväng och Jareborg skriver även de om straffhotets avskräckande och moralbildande påverkan. De framhåller dock att straffhotet har begränsad påverkan i avskräckande syfte, bland annat därför att människor inte tenderar att stanna upp och reflektera över sina handlingsalternativ.²³

Asp, Ulväng och Jareborg lyfter även fram kriminaliseringens symbolfunktion. De menar att kriminalisering är ett sätt för staten att berätta för medborgarna vilka gärningar som inte är socialt önskvärda. Detta beror

¹⁹ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 34.

²⁰ SOU 1992:61, s. 104.

²¹ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 34.

²² Lernestedt (2003), s. 117.

²³ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 34.

på straffets repressiva element. Då straff är någonting människor ska sträva efter att undvika, följer det av omständigheten att en handling är belagd med straff att den typen av handlande inte är önskvärt.²⁴

Det råder delade åsikter om huruvida straffet har en reparativ funktion. Asp, Ulväng och Jareborg menar att så inte är fallet, då straffet i sig inte lindrar skadan eller lidandet som orsakats av brottet och i stället orsakar nytt lidande för den dömda och dennes närstående.²⁵ Regeringen uttryckte däremot i ett förarbete från 1994 att straffet kunde ha en reparativ funktion i form av upprättelse för brottsoffer, detta främst då det rörde allvarlig brottslighet riktad mot enskilda.²⁶

2.2 När bör kriminalisering ske?

Kriminalisering är ett av statens verktyg för social kontroll. Det är dock inte det enda kontrollmedlet som staten har tillgång till. Staten har även möjlighet att använda sig av andra tvångsingripanden, till exempel beskattning eller införandet av avgifter, för att styra medborgarnas beteenden.²⁷ Kriminalisering utgör statens yttersta kontrollmedel och bör därför endast användas då andra tvångsmedel inte är tillräckliga för att angripa problemet.²⁸ Detta uttrycks genom principen ultima ratio, som innebär att kriminalisering endast ska ske som sista utväg.²⁹ Frågan är dock när bör kriminalisering faktiskt ske?

Asp, Ulväng och Jareborg menar att en förutsättning är att kriminaliseringen är menad att skydda ett visst intresse eller objekt. Skyddsintresset eller skyddsobjektet skulle kunna vara privata intressen som till exempel människors liv, ära, hälsa och egendom, men det skulle också kunna vara offentliga intressen som till exempel allmän ordning och säkerhet.³⁰

²⁴ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 35.

²⁵ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 33 f.

²⁶ Prop. 1994/95:23, s. 53.

²⁷ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 32 f.

²⁸ Heidenborg (2013), s. 304.

²⁹ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 33.

³⁰ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 39 f.

Lernestedt menar att det inte är tillräckligt att ett skyddsintresse anges i förarbeten, utan att det även är nödvändigt att lagstiftaren motiverar varför intresset är skyddsvärt för att kriminalisering ska få äga rum.³¹

En andra förutsättning för kriminalisering är att staten genom straffhot försöker förhindra skada på det skyddsvärda intresset.³² Lernestedt menar att den åsyftade skadan kan vara riktad både mot brottsoffret och mot samhället som stort. I förhållande till brottsoffret menar han att kriminaliseringen ska hindra att offret blir utsatt för skada. I förhållande till samhället menar han att skadan kan omfatta både gruppens trygghet och upplevda säkerhet samt synen på lagen som okränkbar.³³ Begreppet skada är inte tydligt definierat, en tanke är dock att skada kan anses ha uppstått då skyddsintresset befinner sig i ett sämre skick än tidigare.³⁴ Asp, Ulväng och Jareborg menar dock att det inte är möjligt att kriminalisera varje angrepp på ett skyddsintresse. De menar till exempel att det inte är möjligt att kriminalisera att någon skadar sig själv eller till exempel etikettsbrott.³⁵ Det finns vidare skadliga handlingar som av olika anledningar inte kriminaliseras. Ett exempel är alkoholkonsumtion som, trots att det kan vara skadligt, inte kriminaliseras då det är socialt accepterat.³⁶

Närheten till ett skyddsintresse kan också påverka huruvida en gärningstyp bör kriminaliseras eller ej. Om det genom gärningstypen kommer att uppstå en skada eller fara för skada på skyddsintresset är skälen att kriminalisera större än om gärningstypen endast under särskilda omständigheter skulle kunna medföra en skada på skyddsintresset. Detta innebär att det finns större skäl att till exempel kriminalisera avsiktligt dödande, som är ett direkt angrepp på skyddsintresset rätten till liv, än innehav av kniv, som endast utgör ett angrepp på skyddsintresset under omständigheten att någon använder kniven mot någon eller något. Det anses föreligga en presumtion

³¹ Lernestedt (2003), s. 166 ff.

³² Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 41.

³³ Lernestedt (2003), s. 190 ff.

³⁴ Lernestedt (2003), s. 201 ff.

³⁵ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 41.

³⁶ Heidenborg (2013), s. 306.

mot att kriminalisering ska ske, som grundar sig i att en gärningstyp endast bör vara straffvärd om den avser särskilt skyddsvärda intressen.³⁷

Ytterligare ett krav för att kriminalisering ska vara berättigad är att kriminaliseringen måste utgöra en effektiv åtgärd mot att åsyftad gärningstyp företas.³⁸ Om myndigheter inte har möjlighet att upptäcka en överträdelse av ett straffbud, eller om det inte inför en domstol går att bevisa att så har skett, kan inte kriminaliseringen anses utgöra ett effektivt medel för att förhindra en viss typ av handlande.³⁹ En annan aspekt är att lagföring kan var väldigt kostsamt och resurskrävande och det därför kan vara mer ekonomiskt effektivt att använda andra kontrollmedel än kriminalisering.⁴⁰

År 1992 formulerade Åklagarutredningen följande fem punkter för när kriminalisering kan anses vara befogad för att få bukt på problemet om överkriminalisering:

1. *Ett beteende kan föranleda påtaglig skada eller fara.*
2. *Alternativa sanktioner står inte till buds, skulle inte vara rationella eller skulle kräva oproportionerligt höga kostnader.*
3. *Straffsanktion krävs med hänsyn till gärningens allvar.*
4. *Straffsanktion skall utgöra ett effektivt medel för att motverka det icke önskvärda beteendet.*
5. *Rättsväsendet skall ha resurser att klara den eventuellt ytterligare belastning kriminalisering innebär.⁴¹*

Regeringen ställde sig bakom Åklagarutredningens kriterier för nykriminalisering⁴² och listan har fått stort genomslag i doktrin.⁴³ Värt att

³⁷ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 42 f.

³⁸ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 40.

³⁹ Prop. 1994/95:23, s. 54.

⁴⁰ Heidenborg (2013), s. 304.

⁴¹ SOU 1992:61, s. 111.

⁴² Prop. 1994/95:23, s. 55.

⁴³ Se till exempel Lernestedt (2003), s. 20 f.; Heidenborg (2013), s. 302 ff.

notera är dock att listan aldrig varit tänkt att vara bindande utan endast utgör en rekommendation till lagstiftaren.⁴⁴ Straffrättsanvändningsutredningen från år 2013 kom även den fram till att det inte var lämpligt att sätta upp absoluta regler för när kriminalisering får ske. Utredningen ansåg, likt Åklagarutredningen, att det var mer lämpligt att formulera ramverk angående när kriminalisering utgör en lämplig åtgärd.⁴⁵

2.3 Hur bör kriminalisering ske?

Det är inte tillräckligt att ta hänsyn till när kriminalisering bör ske, fokus måste även läggas vid hur kriminalisering faktiskt bör genomföras.

Det är inledningsvis viktigt att kriminaliseringen präglas av principerna om legalitet och förutsebarhet.⁴⁶ Legalitetsprincipens generella innebörd är att inget straff får utdömas utan stöd i skriven lag.⁴⁷ Förutsebarhetsprincipen utgör en del av legalitetsprincipen och innebär att straffbestämmelserna måste vara formulerade så att medborgarna har möjlighet att förstå innehållet i dem och förutse vad påföljden kommer att bli vid en eventuell överträdelse av dem.⁴⁸ Legalitetsprincipen utgör på så vis en garanti för rättssäkerheten.⁴⁹ Åklagarutredningen framförde även att det är av vikt att överkriminalisering inte sker, då det skulle kunna leda till att människor inte kan rätta sig efter alla straffbud och att straff som skulle utdömas på grund av sådan överträdelse inte skulle uppfattas som legitima.⁵⁰

En annan relevant princip för kriminalisering, ur vilken legalitetsprincipen delvis kan härledas, är konformitetsprincipen som innebär att endast den som kunnat rätta sitt handlande efter lagen ska kunna ådömas straff.⁵¹ Konformitetsprincipen medför att kriminalisering inte bör ske så att en

⁴⁴ SOU 1992:61, s. 111.

⁴⁵ SOU 2013:38, s. 480.

⁴⁶ SOU 1992:61, s. 106.

⁴⁷ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 45.

⁴⁸ SOU 1992:61, s. 106.

⁴⁹ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 46.

⁵⁰ SOU 1992:61, s. 106.

⁵¹ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 48.

person, som inte haft förmåga eller tillfälle att handla på annat sätt än den gjort, träffas av straffansvar.⁵² Skuldprincipen är tätt sammankopplad med konformitetsprincipen och innebär bland annat att straffrättsligt ansvar endast bör träffa den som ådagalagt skuld och att straffet som döms ut bör stå i proportion till måttet av skuld hos den skyldiga.⁵³

Skuldkravet kan uppfyllas antingen genom uppsåtligt eller oaktsamt handlande. Då uppsåtliga handlingar är mer klandervärda än oaktsamma handlingar bör kriminalisering i första hand riktas mot uppsåtligt handlande. Det är dock inte uteslutet att kriminalisera även oaktsamt handlande. Utrymmet att kriminalisera oaktsamt handlande beror på hur skyddsvärt intresset som ska skyddas är. Om intresset anses vara mycket skyddsvärt ökar också utrymmet att kriminalisera oaktsamt handlande.⁵⁴ Det krävs med andra ord att oaktsamheten är att bedöma som klandervärd för att straffansvar ska kunna utkrävas för oaktsamma handlingar.⁵⁵

En fråga som lagstiftaren måste ta ställning till vid kriminalisering, är vilket straff som bör dömas ut för gärningstypen. I diskussion kring straffvärden finns anledning att skilja mellan abstrakta straffvärden och konkreta straffvärden. Abstrakta straffvärden syftar på straffvärdet för gärningstypen i allmänhet och är vad som åsyftas när straffskalor diskuteras. Konkreta straffvärden syftar i stället på straffvärdet för en enskild förövad gärning och är det straffvärde en domstol bestämmer i ett enskilt fall. Relevant för kriminalisering är således det abstrakta straffvärdet.⁵⁶

Olika gärningstyper kan ha olika skyddsintressen och kan därför även ha olika skyddsvärde, mänskligt liv är till exempel mer skyddsvärt än egendom. Av detta följer att alla gärningstyper inte kan ha samma straffskalor. Vid tilldelning av straffskala för en gärningstyp är det av vikt

⁵² Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 271.

⁵³ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 48.

⁵⁴ Heidenborg (2013), s. 306.

⁵⁵ SOU 2013:38, s. 489.

⁵⁶ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 51.

att det råder proportionalitet mellan det abstrakta straffvärdet och den straffskala som bestäms för brottet. Det är även viktigt att det råder ekvivalens mellan straffsatserna för olika gärningstyper så att samma straffskalor bestäms för gärningstyper med liknande abstrakta straffvärden.⁵⁷

⁵⁷ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 50 f.

3 Barnfridsbrottet

3.1 Före införandet av barnfridsbrottet

3.1.1 Tidigare diskussioner om kriminalisering

En möjlig kriminalisering av barns bevitnande av brott mellan närstående har diskuterats vid flera tillfällen. Kommittén mot barnmisshandel behandlade frågan om barnmisshandel i form av psykiskt våld år 2001 och menade att det skulle utgöra psykisk misshandel när barn tvingas bevittna våld i närmiljön eller lever i en miljö där det ofta förekommer våld och hot.⁵⁸ Utökad kriminalisering av psykisk misshandel hade tidigare diskuterats vid införandet av bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Kvinnofridskommissionen rekommenderade i sitt betänkande år 1995 att även de former av psykisk misshandel som vid tidpunkten inte var straffbara, skulle kriminaliseras genom brottet grov kvinnofridskränkning. Detta skulle bland annat innefatta grova uttalanden riktade mot offret och vissa typer av kontrollerande beteenden som varit ägnade att skada offrets självkänsla och varaktigt kränka hennes integritet.⁵⁹

Regeringen delade inte kvinnofridskommissionens uppfattning och anförde i propositionen till införandet av grov kvinnofridskränkning brottet att den föreslagna kriminaliseringen skulle vara för ospecifik och därmed strida mot legalitetsprincipen.⁶⁰ Kommittén mot barnmisshandel menade att psykisk misshandel av barn kunde vara straffvärd men hänvisade till förarbetena till bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning och menade i linje med propositionen att en utökad kriminalisering av psykisk misshandel skulle strida mot legalitetsprincipen. Kommittén menade vidare att det var tveksamt huruvida kriminalisering av barns bevitnande av våld skulle ha någon avskräckande effekt på grund av att upptäcktsrisken minskade då våldet främst utövades i hemmet. Vidare ifrågasattes huruvida

⁵⁸ SOU 2001:72, s. 122.

⁵⁹ SOU 1995:60, s. 308.

⁶⁰ Prop. 1997/98:55, s. 77 f.

kriminalisering var en lämplig metod för att förmå vuxna att behandla närstående barn med respekt. Kommittén menade att information till och utbildning av föräldrar skulle ha större genomslag än en straffrättslig reglering och att utökad kriminalisering därför inte var påkallad.⁶¹ Regeringen instämde i kommitténs bedömning och utredningen resulterade i stället bland annat i straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB.⁶²

Kriminalisering av barns bevitnande av brott mellan närstående diskuterades igen i en proposition år 2005 i samband med införandet av rätten till brottsskadeersättning. Regeringen hänvisade där till förarbetena för införandet av straffskärpningsgrunden och menade, trots att flera remissinstanser påkallat en straffrättslig reglering, att det inte var nödvändigt att göra en ny bedömning i frågan. Någon kriminalisering skedde således inte vid detta tillfälle.⁶³

3.1.2 Barnkonventionen

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling år 1989 och ratificerades sedan av Sverige år 1990.⁶⁴ Konventionen är bindande för de stater som ratificerat konventionen och behandlar och fastställer en gemensam standard för skyddet för barns rättigheter.⁶⁵ Sveriges ratificering av konventionen innebar en skyldighet för staten att följa de krav konventionen ställde för tillvaratagandet av barnens rättigheter och att domstolar och myndigheter var skyldiga att tolka svensk rätt i ljuset av konventionen.⁶⁶

Barnrättighetsutredningen från 2016 menade dock att ratificeringen inte var tillräcklig, utan att en inkorporering av konventionen i svensk rätt var nödvändig för att tillgodose skyddet för barnens rättigheter. Utredningen

⁶¹ SOU 2001:72, s. 335 f.

⁶² Prop. 2002/03:53, s. 68 ff.

⁶³ Prop. 2005/06:166, s. 22 ff.

⁶⁴ Prop. 1989/90:107, s. 5.

⁶⁵ Prop. 1989/90:107, s. 19.

⁶⁶ SOU 2016:19, s. 22.

menade att transformeringen av konventionens regler skulle skyndas på genom att konventionen fick status av lag i Sverige. Inkorporeringen skulle vidare innebära att barnkonventionen i sig kunde ligga till grund för domar och myndighetsbeslut vilket skulle stärka skyddet för barnens rättigheter.⁶⁷ Regeringen menade att barnkonventionen inte hade fått det genomslag som var tänkt i vare sig rättstillämpningen eller den statliga och kommunala verksamheten och att en inkorporering av konventionen i svensk rätt skulle bidra till synliggörandet av barns rättigheter.⁶⁸ Regeringen lade därför fram en proposition med förslag om lag om inkorporeringen av barnkonventionen år 2018.⁶⁹ Regeringens proposition antogs av riksdagen och barnkonventionen fick status av lag den 1 januari 2021.⁷⁰

Barnkonventionen innehåller ett antal artiklar som är relevanta i förhållande till barns bevittnande av våld. Enligt artikel 19 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn mot alla typer av psykiskt våld, skada, övergrepp, vanvård eller försumlig behandling då barnet befinner sig i föräldrars, vårdnadshavares eller annan persons omsorg.

Barnrättskommittén har i sin allmänna kommentar till artikel 19 anfört att barns bevittnande av våld i hemmet kan utgöra en typ av psykiskt våld.⁷¹

Enligt barnkonventionens artikel 12 ska konventionsstaterna tillförsäkra att barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem. Barnet ska vidare beredas tillfälle att höras i samtliga domstolsförfaranden och andra administrativa förfaranden som rör honom eller henne.

Barnrättskommittén riktade år 2015 kritik mot Sverige och menade att det var oroväckande att barn som bevittnat brott mellan närstående inte hade status som brottsoffer i straffrättslig mening, vilket medförde svårigheter för barnet att få ersättning för bevittnandet samt att barnet inte hade rätt till målsägandebiträde eller att höras utan vårdnadshavares godkännande.

⁶⁷ SOU 2016:19, s. 22.

⁶⁸ Prop. 2017/18:186, s. 74.

⁶⁹ Prop. 2017/18:186.

⁷⁰ Lag (2018:1197).

⁷¹ CRC/GC/C/13, punkt 21.e.

Kommittén rekommenderade därför att Sverige skulle ge barn som bevittnat brott mellan närstående brottsofferstatus i straffrättslig mening samt erbjuda erforderligt stöd till barnen i rättsprocesser genom att ge dem rätt till målsägandebiträde och ökade möjligheter till ersättning.⁷² Vid inkorporeringen av barnkonventionen i svensk rätt anförde även regeringen att svensk lagstiftning till skydd för barn som bevittnat våld mellan närstående var bristfällig. Regeringen menade att svensk lagstiftning i detta hänseende inte nådde upp till de krav på skydd för barns rättigheter som barnkonventionen ställde.⁷³

3.1.3 Vägen till lagstifningen

Den 14 juni 2018 beslutade regeringen att en särskild utredare skulle få i uppdrag att utreda möjligheten att utöka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar brott mellan närstående. Regeringen menade att barn tog skada av att bevittna våld i nära relationer och att det fanns skäl att stärka barns rättsliga ställning. Utredaren fick i uppdrag att ta ställning till huruvida barns bevittnande av brott mellan närstående skulle kriminaliseras eller ej samt att ta fram författningsförslag för en straffrättslig reglering inför en potentiell kriminalisering.⁷⁴

I maj 2019 avgav *Utredningen om skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord* sitt betänkande till regeringen. Utredningen menade att avsaknaden av straffrättslig reglering innebar att Sverige inte uppfyllde sin skyldighet att skydda barn från att bli utsatta för psykiskt våld enligt artikel 19 i barnkonventionen. Vidare menade utredningen att barns avsaknad av status som målsägande vid bevittnande av brott mellan närstående, medförde att Sverige inte uppfyllde sin skyldighet att låta barn komma till tals i frågor som rör dem enligt artikel 12 i barnkonventionen, då vårdnadshavare kunde hindra barnen från att vittna i ett potentiellt domstolsförfarande.⁷⁵

⁷² CRC/C/SWE/CO/5, punkt 59–60.

⁷³ Prop. 2017/18:186, s. 122 f.

⁷⁴ Dir. 2018:48, s. 1 ff.

⁷⁵ SOU 2019:32, s. 174 f.

Utredningen tog ställning till huruvida kriminalisering av barns bevitnande av våld mellan närstående kunde genomföras med hänsyn till de principer för kriminalisering som Åklagarutredningen tagit fram. Inledningsvis framhölls att en kriminalisering inte nödvändigtvis skulle strida mot legalitetsprincipen, vilket tidigare utredningar menat, förutsatt att det straffrättsliga ansvarsområdet specificerades så att inte alla former av lindrigare misshandel skulle omfattas.⁷⁶

Angående den första principen för kriminalisering, att det åsyftade beteendet orsakar skada eller fara, menade utredningen att barns bevitnande av våld tveklöst föranledde skada och fara för barnen. Enligt utredningen ökade risken för att barn som levde i våldsamma miljöer skulle drabbas av missbruk, kriminalitet eller hamna i våldsamma relationer i framtiden. Vidare framhölls att bevitnande av brott mellan närstående kunde vara mycket traumatiskt för barn och ofta skadade barnets grundläggande trygghet.⁷⁷

Angående den andra principen för kriminalisering anfördes att alternativa sanktioner och åtgärder kunde utgöras av olika typer av ingripanden av socialtjänsten samt utbildning inom sjukvården. Utredningen menade dock att dessa insatser kunde utgöra ett komplement till en kriminalisering, men att de inte utgjorde ett tillräckligt bra alternativ för att hjälpa de barn som bevittnade våld mellan närstående och att en kriminalisering därför var påkallad.⁷⁸

Gällande frågan om straffsanktion var nödvändig i förhållande till gärningens allvar framhölls att barns hälsa skadas och att deras frihet och frid angrips när de tvingas bevittna våld mellan närstående. Även om gärningarna inte var riktade mot barnet så påverkas barnet av bevitnandet.

⁷⁶ SOU 2019:32, s. 174 ff.

⁷⁷ SOU 2019:32, s. 176 f.

⁷⁸ SOU 2019:32, s. 177 ff.

Utredningen menade att barns rätt att inte bevittna våld mellan närstående utgjorde ett särskilt skyddsvärt intresse och att införandet av straffansvar var påkallat med hänsyn till allvaret i att tvinga ett barn att bevittna brott mellan närstående.⁷⁹

Utredningen tog sedan ställning till huruvida straffsanktion utgjorde ett effektivt medel för att motverka barns bevittnande av brott mellan närstående. Det framhölls särskilt att det krävs att brottsligheten faktiskt går att upptäcka och utreda för att kriminalisering ska anses utgöra ett effektivt medel. Utredningen menade dock att en kriminalisering av barns bevittnande skulle leda till ökad effektivitet i utredningar av våld i nära relationer. Detta då gärningarna som bevittnandet i kriminaliseringen riktade sig mot redan utgjorde självständiga brott och utredningarna av ett eventuellt barnfridsbrott och grundbrottet ansågs kunna stärka varandra. Vidare ansåg utredningen att en kriminalisering skulle kunna öka medvetenheten om den skada som åsamkas barn som bevittnar brott mellan närstående och på så vis ha en avskräckande och normerande effekt om människor på denna grund avstod från beteendet.⁸⁰

Sist behandlade utredningen frågan om rättsväsendet hade resurser att hantera den belastning som en kriminalisering skulle medföra. Utredningen menade att en kriminalisering skulle medföra kostnader för samhället för till exempel utredningar, rättsprocesser och kriminalvård, men framhöll att våld i nära relationer och barns bevittnande redan är mycket dyrt för samhället på grund av till exempel kostnader för sjukvård och förlorade skatteintäkter. Vidare menade utredningen att ökningen av ärenden hos polis och åklagare inte skulle bli alltför stor vid en kriminalisering, då grundbrotten ändå skulle hanterats av rättsväsendet. Utredningen menade att en kriminalisering kunde leda till en viss ökning av kostnader med behov för resursallokering, men

⁷⁹ SOU 2019:32, s. 179 f.

⁸⁰ SOU 2019:32, s. 180 ff.

ansåg inte att skillnaden skulle bli så stor att det talade mot att en kriminalisering av barns bevitnande av brott skulle ske.⁸¹

Sammanfattningsvis menade utredningen att en kriminalisering var påkallad då nyttan långt skulle överstiga kostnaderna.⁸² Regeringen instämde i utredningens bedömning och lämnade en proposition, innehållande förslag om införande av barnfridsbrottet till riksdagen den 1 april 2021.⁸³ Riksdagen antog regeringens förslag den 26 maj 2021⁸⁴ och barnfridsbrottet infördes i BrB och trädde i kraft den 1 juli 2021.⁸⁵

3.2 Lagens utformning

Barnfridsbrott kriminaliseras genom 4 kap. 3 § BrB som stiftar att:

Den som begår en brottslig gärning som utgör

- 1. mord, dråp, misshandel, grov misshandel eller synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 1, 2, 5 eller 6 §,*
- 2. människorov, olaga frihetsberövande, olaga tvång, grovt olaga tvång, olaga hot, grovt olaga hot, hemfridsbrott eller ofredande enligt 4 kap. 1, 2, 4, 5, 6 eller 7 §,*
- 3. våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt ofredande enligt 6 kap. 1, 2, 4, 5, 6, eller 10 §,*
- 4. skadegörelse eller grov skadegörelse enligt 12 kap. 1 eller 3 §, eller*
- 5. straffbart försök till brott enligt någon av 1–4 döms, om gärningen har bevitnats av ett barn som är närstående eller tidigare närstående till både gärningsmannen och den som gärningen begås mot, för barnfridsbrott till*

⁸¹ SOU 2019:32, s. 183 f.

⁸² SOU 2019:32, 186.

⁸³ Prop. 2021:170.

⁸⁴ Rskr. 2020/21:314.

⁸⁵ Lag (2021:397).

fängelse i högst två år. Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms för grovt barnfridsbrott till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om den gärning som har bevittnats har varit av mycket allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet.

Enligt bestämmelsen döms alltså den som begått ett av de uppräknade brotten för barnfridsbrott om brottet bevittnats av ett barn som är närstående till både gärningspersonen och brottsoffret. Genom införandet av barnfridsbrottet fick det bevittnande barnet status som målsägande vilket också medförde en rätt att ansöka om skadestånd.⁸⁶ I den närmsta framställningen presenteras en genomgång av de mest relevanta aspekterna av barnfridsbrottet. Inledningsvis kan dock nämnas att barn avser en person som är under 18 år.⁸⁷

3.2.1 Bevittnande

Rekvisitet att barnet ska ha bevittnat den brottsliga gärningen innebär enligt förarbetena att barnet ska ha antingen sett eller hört när brottet begicks. Det föreligger inget krav på att barnet ska ha bevittnat hela händelseförloppet utan det är tillräckligt att barnet bevittnat någon del av den brottsliga gärningen, specifikt de moment som gör gärningen straffbar i sig, för att straffansvar ska uppstå. Straffansvar uppstår med andra ord inte när barnet endast sett följderna av en gärning genom att till exempel se blåmärken på en förälder eller då barnet hört föräldrarna bråka utan att ha hört ett brott begås. Det anses inte heller nödvändigt att barnet ska befinna sig i det rum eller på den plats där brottet begås. Straffansvar för barnfridsbrott kan nämligen utgå även då barnet hör brottet begås från ett annat rum eller ser det i realtid via internet.⁸⁸

⁸⁶ Prop. 2020/21:170, s. 35.

⁸⁷ Prop. 2020/21:170, s. 45

⁸⁸ Prop. 2020/21:170, s. 24 f.

Det bevittnande barnet måste inte ha förmåga att uppfatta, förstå eller berätta om vad han eller hon har sett eller hört. I förarbetena nämns situationen att en mamma blir utsatt för våld då hon har sitt spädbarn i famnen och att barnet då ska anses ha bevittnat brottet, trots att barnet inte kan berätta om sina upplevelser. Samma sak sades gälla om ett barn med en intellektuell funktionsnedsättning som hör en förälder hota den andra på ett högljutt sätt men inte har förmåga att förstå innebörden av det hot som uttalades. En gränsdragning gjordes dock vid situationen att ett barn hört då ett hot uttalats på ett lågmält sätt, utan något annat hotfullt beteende som barnet kunnat uppfatta, på ett språk som barnet inte förstår. Det ansågs tveksamt om barnet kunde anses ha bevittnat brottet under sådana omständigheter. Lagstiftaren menade dock att det inte var nödvändigt att barnet förstått att gärningen faktiskt utgör ett brott vid en bedömning av vad barnet bevittnat.⁸⁹

Under lagstiftningsarbetet hade flera remissinstanser invändningar angående rekvisitet *bevittnat* och ansåg att begreppet *upplevt* borde användas i dess ställe. Barnombudsmannen anförde att barn som endast sett spår av våld i hemmet också kan påverkas negativt av det och att kriminalisering av barns upplevelser av brott därför var påkallad.⁹⁰ Rädda Barnen menade att barn kan uppfatta våld genom känslintryck, utöver syn och hörsel, och att de därför kan vara medvetna om det våld som sker trots att de inte ser eller hör det. Ett exempel menades vara då en förälder placerat barnet i ett annat rum och satt på dem hörlurar i syfte att de varken ska se eller höra våldet. Rädda Barnen menade därför att begreppet *upplevt* hade erbjudit ett starkare straffrättsligt skydd för utsatta barn.⁹¹ Barnens rätt i samhället ansåg att lagstiftaren genom att använda begreppet *bevittna* inte gjorde tillräckligt för

⁸⁹ Prop. 2020/21:170, s. 45.

⁹⁰ Barnombudsmannen, remissyttrande avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning eller annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-05, Dnr 2019-0203-1, (besökt 11 maj 2022), s. 2.

⁹¹ Rädda Barnen, remissyttrande avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning eller annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-18, Ju2019/02172/L5, (besökt 11 maj 2022), s. 3.

att skydda de barn som var medvetna om det våld som pågick men som själva vidtagit åtgärder för att slippa se eller höra våldet. Vidare ansåg organisationen att användandet av begreppet *upplevt* både skulle ge ett starkare straffrättsligt skydd och vara mer i linje med bestämmelserna i barnkonventionen.⁹²

Regeringen menade att en kriminalisering av att utsätta barn för att uppleva våld visserligen kunde vara påkallad med hänsyn till att barn kan bli traumatiserade och negativt påverkade av våldsamheter i hemmet även om de inte ser eller hör våldet. En sådan kriminalisering ansågs dock vara för bred och regeringen ansåg att det var nödvändigt att avgränsa det straffbara beteendet till då barn tvingas bevittna brott mellan närstående för att bestämmelsen skulle vara förenlig med legalitetsprincipen. Regeringen menade vidare att det fanns en fördel med att använda begreppet *bevittna* då det tidigare hade definierats som att se eller höra då begreppet diskuterades i förarbetena till straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB.⁹³

3.2.2 Närstående

För att straffrättsligt ansvar ska aktualiseras krävs det att både gärningspersonen och offret för grundbrottet är eller har varit närstående till det bevittnande barnet. I betänkandet föreslogs att gärningspersonen och offret för grundbrottet även behövde vara närstående till varandra för att straffansvar skulle aktualiseras.⁹⁴ Förslaget kritiserades i remissvar av Svea hovrätt och Åklagarmyndigheten. Svea hovrätt menade att en sådan ordning inte skulle utgöra ett fullgott skydd för barnet, då bestämmelsen i sådant fall inte skulle omfatta situationer då brottsoffret och gärningspersonen inte var närstående till varandra även om de båda var närstående till barnet, till

⁹² Barnens rätt i samhället, remissyttrande avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning eller annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-16, Dnr Ju2019/02172/L5, (besökt 11 maj 2022), s. 2.

⁹³ Prop. 2020/21:170, s. 23 f.

⁹⁴ SOU 2019:32, s. 192 f.

exempel situationen att barnets farfar misshandlade barnets morfar.⁹⁵ Åklagarmyndigheten framhöll att förslaget skulle medföra att våld mellan till exempel barnets pappa och dess mammas nya partner inte omfattades av bestämmelsen. Vidare menade Åklagarmyndigheten att de vuxnas perspektiv fick för stort genomslag, trots att lagstiftningen skulle skydda barnen.⁹⁶ Regeringen instämde i remissinstansernas bedömningar och slog fast att gärningspersonen och offret för grundbrottet inte behövde vara närstående till varandra för att straffansvar skulle aktualiseras. Deras respektive relationer till det bevittnande barnet skulle i stället vara avgörande.⁹⁷

Angående vem som är att ses som närstående menade regeringen att ledning kunde dras ur förarbetena till bestämmelsen om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning i 4 kap. 4 a § BrB där begreppet också användes.⁹⁸ Enligt förarbeten till fridskränkingsbrotten skulle begreppet närstående i första hand omfatta personer som gärningspersonen antingen bodde med eller hade bott med, och då främst avse partners, barn, styvbarn, föräldrar, syskon och annan ”nära släkt”.⁹⁹ Gällande barnfridsbrottet menade regeringen att personkretsen från fridskränkingsbrotten skulle tolkas utifrån barnets perspektiv och främst omfatta barnets föräldrar, styvföräldrar, syskon och styvsyskon. Regeringen menade dock att även andra släktingar kunde omfattas av personkretsen beroende på hur deras relation till barnet såg ut. Som exempel på personer som kunde vara närstående nämndes föräldrars syskon, barnets mor- och farföräldrar och barnets kusiner. Det skulle tala för att en person var närstående till barnet om personen någon gång bott tillsammans med barnet eller utgjort en

⁹⁵ Svea hovrätt, remissyttrande avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning eller annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-19, Dnr 2019/529, (besökt 11 maj 2022), s. 4.

⁹⁶ Åklagarmyndigheten, remissyttrande avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning eller annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-27, Dnr ÅM2019-1256, (besökt 11 maj 2022), s. 4 f.

⁹⁷ Prop. 2020/21:170, s. 20 f.

⁹⁸ Prop. 2020/21:170, s. 21.

⁹⁹ Prop. 1997/98:55, s. 132.

omsorgsperson till barnet. Vid bedömningen av om personen var att ses som närstående skulle hänsyn även tas till huruvida barnet hade en stark känslomässig anknytning till personen i sin vardag, en sådan anknytning skulle tala för att personen var närstående till barnet.¹⁰⁰

Det författningsförslag som regeringen skickade på lagrådsremiss omfattade inte tidigare närstående till barnet utan endast personer som vid brottstillfället kunde anses vara närstående till barnet.¹⁰¹ Lagrådet menade i sitt yttrande att det, mot bakgrund av regeringens uttalande om att en gärningsperson som tidigare bott med barnet kunde ses som närstående¹⁰² och hänvisningen till närståendekretsen i förarbetena till fridskränkingsbrotten i 4 kap. 4 a § BrB¹⁰³, var otydligt huruvida lagen var tänkt att omfatta även tidigare närstående.¹⁰⁴ Regeringen ändrade därför lagens utformning så att även tidigare närstående skulle omfattas och förtydligade att bestämmelsen skulle omfatta även tidigare närstående som barnet inte längre hade någon relation med. I propositionen uttalades dock särskilt att barns närståenderelationer ser annorlunda ut än vuxnas och att närståenderelationen med någon som bott med barnet inte avslutas endast för att personen flyttar från barnet. Regeringen menade att en sådan person fortsatt kunde anses vara närstående ur barnets perspektiv.¹⁰⁵

3.2.3 Omfattade gärningstyper

4 kap. 3 § BrB innehåller en uttömmande uppräknig av de brott som kan föranleda ansvar för barnfridsbrott vid barns bevitnande.¹⁰⁶ Regeringen menade att de uppräknade brotten ofta förekom i våldsamma relationer och att barn generellt sett kunde förstå vad brotten innebar.¹⁰⁷ I brottskatalogen räknas de omfattade grundbrotten upp tillsammans med en hänvisning till de

¹⁰⁰ Prop. 2020/21:170, s. 21 f.

¹⁰¹ Prop. 2020/21:170, s. 60.

¹⁰² Lagrådsremiss Barn som bevitnar brott, s. 45.

¹⁰³ Prop. 1997/98:55, s. 132.

¹⁰⁴ Prop. 2020/21:170, s. 65.

¹⁰⁵ Prop. 2020/21:170, s. 22.

¹⁰⁶ Prop. 2020/21:170, s. 45.

¹⁰⁷ Prop. 2020/21:170, s. 26.

paragrafer där de återfinns. Enligt regeringen omfattar uppräknningen även brott av andra svårighetsgrader, med andra ord ringa och grova brott, förutsatt att gradindelningen finns med i något av lagrummen som bestämmelsen hänvisar till. En person kan alltså dömas för barnfridsbrott med anledning av att ett närstående barn bevittnat en ringa misshandel, trots att endast grov misshandel och misshandel av normalgraden uttryckligen nämns i brottskatalogen.¹⁰⁸ Av barnfridsbrottets femte punkt framgår att även straffbara försök till något av brotten i brottskatalogen kan föranleda ansvar för barnfridsbrott om ett barn bevittnar försöket. Det krävs med andra ord att grundbrottet är kriminaliserat redan på försöksstadiet för att åtal ska kunna väckas för barnfridsbrott i koppling till försöksbrott.

Grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och olaga förföljelse räknas inte upp i brottskatalogen. De brotten består dock av upprepade gärningar av vissa av de brott som barnfridsbrottet omfattar. Regeringen menade därför att det var möjligt att döma en person för ansvar för barnfridsbrott då barnet bevittnat någon av de enskilda gärningar som ingår i något av fridskränkningens brotten eller olaga förföljelse, förutsatt att den brottsliga gärningen fanns med i barnfridsbrottets brottskatalog.¹⁰⁹

De gärningar som ingår i brottskatalogen valdes därför att de ansågs vara särskilt skadliga för ett bevittnande barn i och med att barnets tillit och trygghet, i förhållande till en närstående, ofta skadades då barnet bevittnade den typen av brott.¹¹⁰ Regeringen menade dock att det inte var nödvändigt att någon skada faktiskt uppstått i det enskilda fallet för att straffansvar skulle aktualiseras.¹¹¹ Av detta följer att åklagaren inte behöver prestera bevisning om att barnet skadats av bevittnandet i ett potentiellt domstolsförfarande.

¹⁰⁸ Prop. 2020/21:170, s. 27.

¹⁰⁹ Prop. 2020/21:170, s. 27.

¹¹⁰ Prop. 2020/21:170, s. 45.

¹¹¹ Prop. 2020/21:170, s. 27.

För att straffansvar för barns bevittnande ska kunna aktualiseras krävs det att grundbrottet är styrkt. Detta innebär att grundbrottet och bevittnandebrottet främst bör prövas tillsammans. Det föreligger dock inget krav på att så sker och det är tekniskt sett möjligt att pröva de två brotten i olika rättegångar. Regeringen framhöll särskilt 30 kap. 9 § 1 st. RB som innehåller ett förbud mot att samma gärning prövas två gånger och menade att prövning av grundbrottet och bevittnandebrottet i olika rättegångar potentiellt kunde strida mot förbudet. Regeringen menade dock att det i slutändan var upp till domstolarna hur en sådan situation skulle hanteras.¹¹²

3.2.4 Uppsåt

Av 1 kap. 2 § 1 st. BrB följer förutsättningen att en gärning måste begått med uppsåt för att straffansvar ska aktualiseras, förutsatt att annat inte är särskilt föreskrivet. Detta innebär att det uttryckligen måste framgå av en straffbestämmelse att oaktsamhet utgör en ansvarsgrund för att en person ska kunna dömas till ansvar på grund av oaktsamhet. Barnfridsbrottet innehåller inte någon sådan föreskrift och kräver således uppsåtligt handlande. Regeringen har särskilt uttalat att gärningspersonens uppsåt måste täcka både grundbrottet och omständigheten att ett barn bevittnat brottet. Likgiltighetsuppsåt ansågs dock vara tillräckligt för att straffansvar skulle aktualiseras.¹¹³

3.2.5 Konkurrensfrågor

I en diskussion kring konkurrens är det inledningsvis viktigt att förstå att det finns olika typer av konkurrens. Denna framställning tar utgångspunkt i de begrepp Asp, Ulväng och Jareborg använder. En första indelning kan göras i regelkonkurrens och gärningskonkurrens. Regelkonkurrens rör situationen att två straffbud har en överlappande konstruktion och helt eller delvis täcker samma område. Här omfattas inte konkreta gärningar utan regelkonkurrens handlar i stället om olika straffbuds abstrakta relation till varandra. Gärningskonkurrens berör konkreta gärningar och situationen att

¹¹² Prop. 2020/21:170, s. 46.

¹¹³ Prop. 2020/21:170, s. 27.

en gärningsperson i ett enskilt fall antingen uppfyller rekvisiten i fler än ett straffbud genom samma gärning eller uppfyller rekvisiten i ett straffbud flera gånger.¹¹⁴ Denna framställning kommer att främst behandla gärningskonkurrens men distinktionen är viktig att känna till. Gärningskonkurrens kan i sin tur sägas bestå av tre olika typer av konkurrens: likartad konkurrens, olikartad konkurrens och medbestaffade gärningar.¹¹⁵

Likartad konkurrens gäller omständigheten att en gärningsperson uppfyllt innehållet i ett straffbud flera gånger inom en begränsad tid och aktualiserar frågan huruvida detta ska ses som ett brott eller flera brott. Svaret kan dock bero på vilken typ av brott det rör sig om. För brotten mot person bestäms det främst av antal målsägande samt tid och plats för varje gärning. Då det rör sig om ett sammanhängande händelseförlopp anses flera gärningar utgöra ett brott förutsatt att det finns ett offer. Finns det däremot två offer bör det utgöra två brott.¹¹⁶ För barnfridsbrottets del borde detta innebära att det skulle utgöra två fall av barnfridsbrott att tvinga två barn att bevittna ett brott mellan närstående.

Olikartad konkurrens gäller omständigheten att en gärningsperson uppfyller samtliga rekvisit i flera straffbud genom samma gärning eller händelseförlopp och aktualiserar frågan om gärningspersonen ska dömas för ett eller flera brott. Frågan kan besvaras olika utifrån vilken typ av regelkonkurrens det rör sig om i det aktuella fallet. När två straffbud har samma tillämpningsområde och det ena brottets tillämpningsområde helt överlappar det andra är huvudregeln att gärningspersonen endast ska dömas för ett brott. Ibland står det uttryckligen i lag eller förarbeten vilken bestämmelse som ska tillämpas vid regelkonkurrens, annars går det att ta ledning ur om en lag utgör speciallagstiftning.¹¹⁷ Ett exempel kan vara misshandel som utgör en del av grov fridskränkning, i sådant fall ska

¹¹⁴ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 461.

¹¹⁵ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 465 f.

¹¹⁶ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 468 ff.

¹¹⁷ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 479 ff.

fridskränkningen ha företräde framför misshandeln. När det däremot rör sig om två straffbud som endast i viss del överlappar varandra är huvudregeln att gärningspersonen ska dömas för två brott. Undantag ska dock ske till exempel då det framgår av lag eller förarbeten att den ena bestämmelsen är tillämplig framför den andra. Oavsett typ av regelkonkurrens finns det undantag från huvudreglerna om konsumtion och kumulation. Ett exempel är då två straffbud har samma kriminalpolitiska bakgrund, inbegripet bland annat vilket skyddsintresse lagstiftningen har. Det bör enligt praxis innebära att ett av brotten konsumeras och att ansvar endast utkrävs för det brott som ger strängast straff. Motsatt gäller att kumulation bör ske då flera brott med olika kriminalpolitisk bakgrund begåtts.¹¹⁸

Då någon gjort sig skyldig till flera olika brott kan frågan om personen ska dömas för samtliga brott eller endast något av dem. Medbesträffade gärningar är brott som inte döms särskilt för utan som anses bestraffas genom att gärningspersonen döms för annat brott. En utgångspunkt är att brotten har något samband med varandra, till exempel genom att de begås i nära anslutning till varandra eller har samma angreppsobjekt. En anledning att endast döma för ett brott kan vara då det ena brottet kan användas som skäl för att det andra brottet ska bedömas som grövre och medföra att ett högre straff döms ut.¹¹⁹

Förarbetena till barnfridsbrottet innehåller endast en kommentar om konkurrens. Regeringen uttalade där att vanliga konkurrensregler ska tillämpas när ett fall av grovt barnfridsbrott utgör en del av grov fridskränkning. Detta innebär att kumulation ska ske och att straffansvar ska aktualiseras för båda brotten.¹²⁰ Konkurrensfrågorna är intressanta för diskussionen kring barnfridsbrottet, trots att de inte behandlas närmare i förarbetena, då de inte helt sällan aktualiseras i den rättsliga hanteringen.

¹¹⁸ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 479 ff.

¹¹⁹ Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 489 ff.

¹²⁰ Prop. 2020/21:170, s. 131.

4 Skyddet för barn som bevittnade brott före införandet av barnfridsbrottet

4.1 Misshandel enligt 3 kap. 5 § BrB

Barns bevitnande av brott kan utgöra psykisk misshandel enligt 3 kap. 5 § BrB. Lagen stadgar att den som tillfogar en annan person sjukdom, smärta eller kroppsskada döms för misshandel. Det är dock inte endast fysiska tillstånd som omfattas av lagen, även svårare former av psykisk påverkan kan ses som misshandel.¹²¹ Rekviritet sjukdom innefattar utöver fysisk påverkan även psykisk sjukdom och invaliditet. Psykiskt lidande kan även det omfattas av sjukdomsrekvisitet förutsatt att lidandet medför en medicinskt påvisbar effekt.¹²²

Utrymmet att döma en person till ansvar för psykisk misshandel mot barn som bevittnat våld mellan närstående är dessvärre mycket litet. För att en person ska dömas krävs det att barnet tillfogats antingen kroppsskada, sjukdom eller smärta och att det föreligger ett orsaksammanband mellan gärningen och effekten, alltså att det psykiska våldet som gärningspersonen tillfogat barnet har orsakat det psykiska lidandet. Det krävs vidare att orsakssambandet är adekvat, alltså att det rör sig om en effekt eller skada som i typfallet kan uppstå av gärningen. Både gärningen och effekten behöver därutöver täckas av uppsåt av gärningspersonen. Förhållandet att det är mycket svårt att bevisa att det föreligger ett adekvat samband mellan det psykiska lidandet och det psykiska våldet samt de generella svårigheterna i att bevisa att våldet haft en medicinskt påvisbar effekt medför begränsat utrymme att döma en person för psykisk misshandel mot barn som bevittnat brott mellan närstående.¹²³ I förarbetena till

¹²¹ Prop. 1962:10, del B, s. 90.

¹²² Bäcklund m.fl., Brottsbalken (besökt 3 maj 2022, 19 uppl., JUNO), kommentar till 3 kap. 5 §, under rubriken Allmänt om den brottsliga handlingen.

¹²³ SOU 2019:32, s. 94.

misshandelsparagrafen uttalades dock att gärningar som orsakat svår psykisk påverkan men som inte medförde ansvar för misshandel, ofta kunde utgöra brott enligt 4 kap. BrB om brott mot frid och frihet.¹²⁴

4.2 Ofredande enligt 4 kap. 7 § BrB

Diskussioner har förts om huruvida barns bevittnande av brott mellan närstående skulle kunna föranleda straffansvar för ofredande enligt 4 kap. 7 § BrB. För ofredande döms den som antingen fysiskt antastar en annan person eller utsätter annan för störande kontakter eller annat hänsynslöst agerande om gärningarna hade varit ägnade att kränka den andras frid på ett kännbart sätt. Barns bevittnande av brott som skulle medföra straffansvar för ofredande skulle potentiellt omfattas av rekvisitet ”annat hänsynslöst agerande”.¹²⁵

HD prövade frågan i NJA 2005 s. 712 och kom där fram till att barns bevittnande av brott mellan närstående inte kunde utgöra ofredande i straffrättslig mening. I målet stod en man åtalad bland annat för ofredande mot sina barn på grund av att de bevittnat upprepat våld och hot mot sin mamma. Domstolen menade, trots att det i målet var styrkt att barnen upplevt starkt obehag av bevittnandet och att pappan varit likgiltig inför omständigheten att barnen påverkats starkt av händelserna, att det inte fanns utrymme att döma pappan för ofredande. HD menade att det varken fanns stöd för en sådan tillämpning av lagen i förarbeten eller praxis och att det potentiellt skulle strida mot dubbelbestraffningsförbudet i och med straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB. Vidare anförde HD att en sådan tillämpning också skulle innebära gränsdragningsproblem i förhållande till andra personer som upplevt obehag av att bevittna våldsbrott.¹²⁶ Det förefaller osannolikt att den, sedan HD:s prövning av

¹²⁴ Prop. 1962:10, del B, s. 90.

¹²⁵ NJA 2005 s. 712.

¹²⁶ NJA 2005 s. 712.

frågan, ändrade lydelsen av ofredandeparagrafen skulle föranleda en annan bedömning i frågan.¹²⁷

4.3 Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB

Genom en lagändring 2003 infördes straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB som innebär att om ett brott varit ägnat att skada tryggheten eller tilliten hos ett barn i relation till en närstående person ska den omständigheten beaktas i försvårande riktning vid en bedömning av straffvärdet för brottet.¹²⁸ Före införandet av straffskärpningsgrunden hade brott begångna mot ett barn av en närstående utgjort en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet därför att gärningspersonen utnyttjat barnets försvarslösa ställning. Genom lagändringen togs däremot i beaktning även hur barnets tillit och trygghet påverkades av en liknande situation och omfattade därutöver även barn som inte själva blivit utsatta för brott av närstående utan i stället bevittnat brott begångna av en närstående mot en annan närstående till barnet. I propositionen till lagändringen framhölls att ett barn som bevittnar våld mellan närstående förlorar sin trygghet och tillit i förhållande både till förövaren och den som blir utsatt för brott, då barnet upplever att offret varken kan skydda sig själv eller barnet från förövaren.¹²⁹

I propositionen till införandet av straffskärpningsgrunden definierades barn som varje person under 18 år. Det uttalades dock särskilt att straffskärpningsgrunden skulle ges störst betydelse vad gällde brott riktade mot mindre barn. Gällande närståendekretsen uttalades i propositionen att bestämmelsen främst riktade sig mot barnets föräldrar, fosterföräldrar och styvföräldrar men att barn ofta har nära relationer till vuxna utanför den

¹²⁷ SOU 2019:32, s. 95.

¹²⁸ Lag (2003:408).

¹²⁹ Prop. 2002/03:53, s. 70 f.

närmsta familjen och att barnets mor- och farföräldrar och barnets föräldrars syskon därför även borde anses som närstående.¹³⁰

Enligt förarbeten behöver det inte bevisas att barnets trygghet och tillit har skadats i det enskilda fallet, det är i stället tillräckligt att brottet är sådant att en sådan skada typiskt sett kan uppstå för att straffskärpningsgrunden ska vara tillämplig. Vidare uttalades i propositionen att det för straffskärpningsgrundens tillämplighet inte krävdes att gärningspersonen haft uppsåt att skada barnets trygghet och tillit, uppsåtet behövde endast täcka de faktiska gärningarna och sedan skulle domstolen ha i uppgift att bedöma om gärningarna varit ägnade att skada barnets trygghet eller tillit.¹³¹

4.4 Brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen

Ytterligare ett skydd för barn som bevittnat brott mellan närstående erbjöds genom möjligheten att begära brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen (2014:322). Paragrafen upphörde att gälla i och med barnfridsbrottets tillkomst den 1 juli 2021.¹³² Bestämmelsen reglerade ersättning till barn som bevittnat brott mellan närstående och infördes år 2006 i den då gällande 1978 års brottsskadelag.¹³³ Innan regleringen infördes krävdes det att barnet drabbats av en personskada med medicinskt påvisbar effekt, som uppstått som följd av en brottslig handling, för att barnet skulle kunna kräva skadestånd av gärningspersonen. De barn som påverkats på ett sätt så att ingen medicinsk effekt kunde påvisas, eller som drabbats av en skada som låg utanför gärningspersonens straffrättsliga ansvarsområde, hade således inte möjlighet att få ersättning för bevittnandet av brott mellan närstående.¹³⁴

¹³⁰ Prop. 2002/03:53, s. 111.

¹³¹ Prop. 2002/03:53, s. 111 f.

¹³² Lag (2021:399).

¹³³ Dereborg och Lindeblad (2018), s. 99 ff.

¹³⁴ Prop. 2005/06:166, s. 23.

Detta var ett problem då bevittnandet kunde vara traumatiserande för barnen, trots att de inte själva blivit utsatta för brott, och möjlighet till ekonomisk ersättning ansågs utgöra ett sätt att stärka de berörda barnens rättigheter i avsaknad av andra skydd.¹³⁵ Regeringen menade att ersättningen bidrog till att barnet kände att dess upplevelser togs på allvar och att de fått upprättelse för kränkningen de utsatts för genom att ha bevittnat brottet. Det ansågs därför nödvändigt att ge barn som bevittnat våld mellan närstående möjlighet till ersättning även då någon skadeståndsskyldighet inte förelåg för gärningspersonen.¹³⁶ Ersättningen enligt 9 § brottsskadelagen skilde sig i det avseendet från övrig ersättning som betalades ut enligt brottsskadelagen, då samtliga övriga fall förutsatte att skadeståndsskyldighet förelåg.¹³⁷

Vid tiden för införandet av rätten till brottsskadeersättning för barn som bevittnat brott mellan närstående ansågs det inte lämpligt att ändra skadeståndslagen (1972:207) så att barn skulle kunna utkräva skadestånd från gärningspersonen på skadeståndsrättsliga grunder. Detta då barnet i så fall skulle tvingas in i en rättsprocess och behöva prestera bevisning. Det ansågs heller inte lämpligt att ge barnet status som målsägande, då barnet enligt då gällande lagstiftning inte ansågs vara utsatt för brott.¹³⁸

Den nya bestämmelsen innebar att ersättning kunde betalas ut med statliga medel till barn som bevittnat brott som varit ägnade att skada dess trygghet och tillit till en, för barnet, närstående person. Enligt propositionen skulle bedömningen om huruvida brottet varit ägnat att skada barnets trygghet och tillit till en närstående ta ledning av samma bedömning gällande straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB. Det ansågs dock inte nödvändigt att straffskärpningsgrunden tillämpats av domstol för att brottsskadeersättning skulle utgå till barnet.¹³⁹ Det ansågs inte heller

¹³⁵ Prop. 2005/06:166, s. 12 f.

¹³⁶ Prop. 2005/06:166, s. 24.

¹³⁷ Prop. 2005/06:166, s. 22.

¹³⁸ Prop. 2005/06:166, s. 24.

¹³⁹ Prop. 2005/06:166, s. 35.

nödvändigt att barnet faktiskt orsakats psykisk skada av bevitnandet, det var i stället tillräckligt att brottet var av sådan art att påverkan typiskt sett skulle ske. Av det anförda följer även att det inte förelåg något krav på att bevisning som styrkte den psykiska påverkan skulle presteras.¹⁴⁰ Det krävdes däremot i nästan samtliga fall en fällande dom för grundbrottet, samt någon form av dokumentation som visade att barnet faktiskt bevittnat brottet, för att ersättning skulle kunna betalas ut. Kravet uppfylldes främst genom att det framgick att barnet sett eller hört brottet begås i antingen förundersökningsprotokollet, åtalets gärningsbeskrivning eller rättsens dom.¹⁴¹

Rätten till brottsskadeersättning förutsatte att barnet bevittnat den brottsliga gärningen. I förarbeten uttalades att detta främst innebar att barnet antingen sett eller hört brottet begås. Vidare krävdes det att barnet vid brottstillfället varit under 18 år gammalt.¹⁴² Barnet hade dock enligt den tidigare lydelsen av 19 § brottsskadelagen möjlighet att ansöka om brottsskadeersättning fram till dess att han eller hon fyllde 21 år.¹⁴³ I enlighet med övergångsbestämmelserna i reformen av brottsskadelagen med anledning av införandet av barnfridsbrottet, är brottsskadelagen fortsatt tillämplig på de fall som inträffat före den 1 juli 2021.¹⁴⁴ Detta innebär att ett barn som bevittnat brott mellan närstående före detta datum fortsatt har rätt att ansöka om brottsskadeersättning fram till dess att han eller hon fyller 21 år och att de borttagna paragraferna kan tillämpas i många fall framöver.

Enligt förarbeten skulle ersättningens storlek bestämmas med hänsyn till hur grovt det bevitnade grundbrottet varit. Vid bedömningen skulle hänsyn tas till den skada, kränkning och fara som brottet orsakat. Omständigheter kopplade till barnets person och hur bevitnandet påverkat barnet var däremot inte någonting som skulle påverka ersättningens storlek. Vidare

¹⁴⁰ Prop. 2005/06:166, s. 26.

¹⁴¹ SOU 2019:32, s. 98.

¹⁴² Prop. 2005/06:166, s. 35.

¹⁴³ Se prop. 2013/14:94, s. 8 för den tidigare lydelsen.

¹⁴⁴ Lag (2021:399).

ansåg regeringen att det var lämpligt att införa schablonbelopp för brottsskadeersättning för barn som bevittnat brott mellan närstående.¹⁴⁵ Detta skedde senare genom Brottsoffermyndighetens samlade praxis för brottsskadeersättning av det aktuella slaget.¹⁴⁶

Begreppet närstående definierades varken i aktuell lag eller dess förarbeten. Dereborg och Lindeblad menade dock att begreppet borde definieras på samma sätt som i straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB där föräldrar, fosterföräldrar, styvföräldrar, mor- och farföräldrar samt föräldrars syskon var att anse som närstående. Värt att notera är att barnets syskon alltså inte räknades till personkretsen.¹⁴⁷ Enligt förarbeten till den nya brottsskadelagen var det inte nödvändigt att både gärningspersonen och offret för grundbrottet skulle vara närstående till barnet för att ersättning enligt brottsskadelagen skulle aktualiseras.¹⁴⁸ Detta visade Brottsoffermyndigheten tecken på redan år 2009 i ett beslut av Nämnden för brottsskadeersättning. I det aktuella fallet beviljades brottsskadeersättning till en fyra-årig flicka som sett sin pappa först misshandla hennes mamma och sedan skjuta ihjäl en granne som var bekant till familjen. Nämnden menade att förarbetena till brottsskadelagen inte gav något svar på om både offer och förövare behövde vara närstående till barnet för att ersättning skulle kunna utgå och att det sin tur tydde på att lagstiftaren inte varit stängd för möjligheten att ersättning skulle kunna utgå även då barnet endast var närstående till en av de inblandade personerna. Nämnden ansåg att omständigheterna i fallet var sådana att förutsättningarna för att flickan skulle ha rätt till brottsskadeersättning var uppfyllda trots att grannen inte var närstående till henne.¹⁴⁹

Bestämmelsen om brottsskadeersättning till barn som bevittnat våld mellan närstående har kritiserats. Rädda Barnen menade i en rapport år 2009 att

¹⁴⁵ Prop. 2005/06:166, s. 35 f.

¹⁴⁶ Dereborg och Lindeblad (2018), s. 111 ff.

¹⁴⁷ Dereborg och Lindeblad (2018), s. 107 f.

¹⁴⁸ Prop. 2013/14:94, s. 78.

¹⁴⁹ Nämnden för brottsskadeersättning, beslut 2009-04-20, Dnr 01882/2009.

bristande dokumentation i utredningen påverkade bevitnande barns möjlighet att få brottsskadeersättning utbetald.¹⁵⁰ En statlig utredning år 2012 kom även den fram till att barns närvaro vid gärningstillfället för grundbrottet inte dokumenterades i tillräckligt hög utsträckning. Enligt statistik från Brottsoffermyndigheten avslogs år 2009–2010 11,5% av de prövade ansökningarna om aktuell typ av brottsskadeersättning¹⁵¹ med anledning av att det inte funnits tillräckligt stöd för barnets bevitnande i underlaget för bedömningen. Utredningen framhöll dock att avlagen inte nödvändigtvis berodde på bristande dokumentation i varje enskilt fall, utan att det även kunde bero att det genom underlaget framkommit att barnet faktiskt inte bevittnat brottet.¹⁵² Den 1 juli 2014 trädde en ändring av 20 § förundersökningskungörelsen (1947:948) i kraft som innebar att det skulle antecknas i förundersökningsprotokollet om ett barn bevittnat brottet och var barnet i så fall befunnit sig.¹⁵³ Brottsoffermyndigheten bedömde dock i sin årsredovisning för 2017 att det fanns grund att anta att fler barn bevittnat våld mellan närstående än de som ansökt om brottsskadeersättning för det.¹⁵⁴ Det skulle innebära att rätten till brottsskadeersättning inte fullt ut fyllde sitt syfte att ge upprättelse till utsatta barn.

¹⁵⁰ Nordin (2009), s. 19.

¹⁵¹ Totalt avslogs 56 av de 487 prövade ansökningarna.

¹⁵² SOU 2012:26, s. 236 ff.

¹⁵³ Lag (2014:324).

¹⁵⁴ Brottsoffermyndigheten (2018), s. 13.

5 Barn som lever i våldsamma miljöer

5.1 Förekomsten av barn som upplever våld

Inledningsvis finns anledning att påpeka att den forskning som finns om barn som upplever våld mellan närstående i stor omfattning kommer från studier om våld i nära relationer. Av denna anledning berör merparten av forskningen förhållandet att barnet upplever våld mellan sina föräldrar, främst pappans våld mot mamman.¹⁵⁵ Det är inte möjligt att exakt besvara frågan om hur många barn som bevittnar våld mellan närstående. Våld i nära relationer rapporteras inte i tillräckligt stor utsträckning vilket medför att mörkertalet för utsatta barn med största sannolikhet är stort.¹⁵⁶ En studie av kommittén mot barnmisshandel visade att cirka 1 av 10 barn någon gång upplevt våld i hemmet och att 1 av 20 barn upplevde det ofta.¹⁵⁷ Resultatet fick senare stöd av en kartläggning av barns bevittnande av våld som gjordes av Stiftelsen Allmänna Barnhuset år 2017. I kartläggningen uppgav 14% av de tillfrågade barnen att de någon gång upplevt psykiskt eller fysiskt våld mellan sina föräldrar. Gällande fysiskt våld mellan föräldrarna uppgav 8% av barnen att de vid något tillfälle upplevt det och 3% uppgav att de upplevt det flera gånger.¹⁵⁸

Forskning kring våld i nära relationer indikerar att barn ofta är närvarande vid våldsutövandet. En svensk undersökning visade att barn varit närvarande i sambandet med våldet i 69% av fallen som rörde utövande av våld i hem där det fanns barn.¹⁵⁹ Yngre barn är ofta mer utsatta än äldre barn, i en amerikansk studie var hälften av barnen som upplevt våld i

¹⁵⁵ Överlien (2007), s. 239.

¹⁵⁶ Överlien (2012), s. 22.

¹⁵⁷ SOU 2001:72, s. 128.

¹⁵⁸ Jernbro och Janson (2017), s. 30.

¹⁵⁹ Hydén (1995), s. 162.

hemmet under sex år gamla.¹⁶⁰ Detta kan bero på att de yngre barnen har mindre möjligheter att freda sig från att bevittna våld i hemmet än vad de äldre barnen har. De yngre barnen är också i högre grad beroende av föräldrarnas fysiska och psykiska omsorg och kan därför tänkas vara fysiskt nära föräldrarna oftare.¹⁶¹

Barn som upplever våld i hemmet lider större risk att själva utsättas för våld. Stiftelsen Allmänna Barnhusets undersökning visade att av de barn som bevittnat våld mellan föräldrar hade 54% utsatts för fysisk misshandel, 49% utsatts för psykisk misshandel och 19% utsatts för sexuella övergrepp.¹⁶² En amerikansk samlingsstudie visade att 40% av barn, som levde i hem där våld förekom mellan föräldrarna, också hade blivit utsatta för fysiskt våld av någon av föräldrarna.¹⁶³

5.2 Konsekvenser av barns bevittnande av våld

Hydén myntade termen *deltagande vittne* för att beskriva den roll som de bevittnande barnen innehar. Hon menade att då barnen behövde leva i den våldsamma miljön, kunde man inte se det som att de endast bevittnade våldet. Barnen var även tvungna att förhålla och anpassa sig till sin livsmiljö. Hydén menade att barnen hanterade våldet på tre olika sätt. Vissa barn försökte komma undan situationen genom passivt beteende. Detta kunde ske till exempel genom att de tyst satt och tittade på eller att de gick till ett annat rum och höll för öronen. Andra barn försökte påverka situationen indirekt på så vis att de själva blev våldsamma eller besvärliga då föräldrarna började bråka. Beteendet kunde fungera som en avledning då föräldrarna i stället riktade sin ilska mot barnet. Det tredje typsättet var att barnen aktivt ingrep för att avbryta våldet. Sannolikheten för att barnen skulle ingripa aktivt ökade ju äldre de bevittnande barnen var. Yngre barn

¹⁶⁰ Fusco och Fantuzzo (2009), s. 252.

¹⁶¹ Överlien (2012), s. 27.

¹⁶² Jernbro och Janson (2017), s. 37.

¹⁶³ Appel och Holden (1998), s. 596.

ingrep ofta genom att verbalt försöka förmå den våldsamma föräldern att sluta. Äldre barn försökte oftare tillkalla polis och gå mellan föräldrarna för att fysiskt avbryta våldet.¹⁶⁴

När barn bevittnar våld mellan närstående utsätts de för en typ av psykiskt våld. Genom bevittnandet blir barnet skyddslöst och känslomässigt övergivet vilket också skadar barnets anknytning till personerna som är inblandade i våldet. Den som är våldsam ses som hotfull av barnet och den som blir utsatt för våldet reduceras till ett offer.¹⁶⁵ Forskning har visat att barn kan ta större psykologisk skada av att uppleva våld i hemmet än av att själva bli utsatta för våld.¹⁶⁶ Upplevelser av våldsamheter mellan föräldrarna kan resultera i ökad aggressivitet och risk för depression och ångest. Det finns även belägg för att barn i våldsamma hemmiljöer lider ökad risk för att drabbas av posttraumatiskt stressyndrom (PTSD).¹⁶⁷ En samlingsstudie från 1997 visade att mer än hälften av de barn som bevittnat när deras mamma blivit utsatt för våld i hemmet mötte diagnoskriterierna för PTSD.¹⁶⁸ Symtomen för PTSD kan för barnen bestå av bland annat påträngande minnesbilder och tankar, sömnproblem och överdriven vaksamhet.¹⁶⁹

Små barn är särskilt sårbara och riskerar därför att påverkas mest av att bevittna våld i hemmet.¹⁷⁰ En studie visade att barn så unga som ett år gamla visade tecken på negativ påverkan av att ha bevittnat våld mot sin mamma.¹⁷¹ Barn under sex år är mer beroende av sina föräldrars omvårdnad än äldre barn och bevittnar därför oftare våld i hemmet. Barnen har på grund av sin låga ålder ofta svårt att verbalisera vad de känner vilket kan leda till att barnen i stället blir aggressiva, får ångest och gråter mycket. De kan också få psykosomatiska besvär som ont i magen och huvudet.¹⁷² Det finns

¹⁶⁴ Hydén (1995), s. 162 f.

¹⁶⁵ Broberg m.fl. (2011), s. 11.

¹⁶⁶ McAlister Groves (2001), s. 189.

¹⁶⁷ Överlien (2007), s. 242.

¹⁶⁸ Lehmann (1997), s. 250.

¹⁶⁹ Överlien (2012), s. 29 f.

¹⁷⁰ Överlien (2012), s. 27.

¹⁷¹ Bogat m.fl. (2006), s. 119.

¹⁷² Holt, Buckley och Whelan (2008), s. 802.

även risker för äldre barn som bevittnar våld i hemmet. En studie från 2003 visade att skolbarn som upplevt våld i hemmet både mobbade andra barn och själva blev utsatta för mobbning i högre utsträckning än barn som inte upplevt våld i hemmet.¹⁷³

Barn som upplever våld i hemmet kan påverkas både fysiskt och psykiskt även på lång sikt. En studie visade att barnen hade ökad framtida risk för alkoholism, narkotikamissbruk, depression och självmord jämfört med barn som inte upplevt våld i hemmet. Samma studie visade att barnen också hade ökad risk för att drabbas av cancer och hjärt-, lung- och leversjukdomar.¹⁷⁴ Vuxna som upplevt våld i hemmet som barn utsätts även för relationsvåld i högre utsträckning än vuxna som inte gjort det.¹⁷⁵ Det är dock viktigt att ta med sig att inte alla barn som upplever våld i hemmet drabbas av psykologiska, fysiska eller beteendemässiga problem. Barn som i övrigt har en trygg livsmiljö klarar sig ofta bättre. Faktorer som god anknytning till vuxna och vänner, positiva upplevelser samt stöd i skolan och enskilda biologiska skillnader, som till exempel ett lugnt temperament, kan alla bidra till att barnet lider mindre risk att påverkas av våldet i hemmet.¹⁷⁶

¹⁷³ Baldry (2003), s. 721.

¹⁷⁴ Felitti m.fl. (1998), s. 245.

¹⁷⁵ Renner och Slack (2006), s. 611.

¹⁷⁶ Överlien (2012), s. 31 ff.

6 Praxis

Rättsfallsstudien i denna framställning har fokuserat på de 20 hovrättsdomar som fallit från barnfridsbrottets införande fram till den 28 februari 2022. HD har inte meddelat något prejudikat gällande barnfridsbrott vilket innebär att hovrättsdomarna är av intresse tills så sker. Avgränsningen av rättsfall har gjorts dels av tidsmässiga och utrymmesmässiga skäl, dels för att de rättsfall som har valts ut väl illustrerar olikheter i den juridiska hanteringen av barnfridsbrottet.

Av de 20 personer som åtalats för barnfridsbrott i de utvalda rättsfallen är 19 (95%) män och en (5%) kvinna. Detta ligger väl i linje med det faktum att större delen av forskningen om barn som upplever våld i nära relationer fokuserar på mäns våld mot kvinnor.¹⁷⁷ Gällande relationen mellan gärningsperson och offer för barnfridsbrottet berörde 15 fall föräldrars utsättande mot barn, två fall föräldrars/styvföräldrars utsättande mot barn och styvbarn, ett fall styvförälders utsättande mot styvbarn, ett fall före detta styvförälders utsättande mot styvbarn och ett fall morbrors utsättande mot systerson. Gällande relationen mellan gärningsperson och offer för grundbrottet var personerna partners i 11 fall, före detta partners i fyra fall, förälder och barn i ett fall, styvförälder och styvbarn i ett fall, svågrar på så vis att barnets morbror attackerade barnets pappa i ett fall och två av fallen berörde flera offer för grundbrotten. I det ena fallet utsatte en person både sin partner och ett av sina barn för grundbrotten. I det andra fallet utsatte en person sin partner, båda sina svärföräldrar och ett av sina barn för grundbrotten.

I de 20 aktuella rättsfallen var det 18 tilltalade som dömdes för barnfridsbrott, en tilltalad som friades för två fall och dömdes för fem fall av barnfridsbrott och en tilltalad som friades helt av tingsrätten. Hovrätten ändrade tingsrättsdomarna i skuldfrågan i tre fall. I det första fallet hade

¹⁷⁷ Överlien (2007), s. 239.

tingsrätten menat att barnfridsbrottet konsumerats av olaga hot och friade därför den tilltalade, hovrätten ansåg dock att barnfridsbrottet inte hade konsumerats och meddelade en fällande dom.¹⁷⁸ I det andra fallet dömdes den tilltalade för två fall av barnfridsbrott kopplat till två gärningstillfällena av tingsrätten. Hovrätten ansåg dock inte att det var styrkt att barnen faktiskt bevittnat det ena våldstillfället och den tilltalade dömdes därför för ett fall av barnfridsbrott och friades för ytterligare ett fall.¹⁷⁹ I det tredje fallet uttalade tingsrätten att det var tillräckligt att de berörda barnen hade kunnat se och höra grundbrottet och dömde den tilltalade för barnfridsbrott. Hovrätten menade däremot att det inte var tillräckligt att barnen hade kunnat se och höra brottet utan att det krävdes att de faktiskt gjort det, vilket inte var styrkt i målet, och friade därför den tilltalade för barnfridsbrott.¹⁸⁰ Sammanlagt meddelade hovrätterna 17 fällande domar, en friande dom och två domar där den tilltalade friades för barnfridsbrott i något eller några fall och dömdes för barnfridsbrott i andra fall. I samtliga friande fall friades den tilltalade för att det inte var styrkt att barnen faktiskt bevittnat grundbrotten. I ett av fallen dömdes den tilltalade för barnfridsbrott som del av grov fridskränkning mot ett av sina barn och för barnfridsbrott självständigt mot sitt andra barn.

I den vidare framställningen presenteras några av de, för uppsatsens syfte, mer relevanta rättsfallen i kronologisk ordning.

6.1 Göta hovrätt B 3137-21

Den tilltalade U.H. åtalades bland annat för ett fall av grovt olaga hot mot sin partner J.H. och parets sex-åriga dotter S.H. gemensamt och barnfridsbrott mot sin dotter.

U.H. och J.H. hade tidigare varit gifta med varandra och sedan skiljt sig, vid den åtalade händelsen var de dock på nytt förlovade med varandra. U.H. och

¹⁷⁸ Göta hovrätt, dom 2021-12-06 i mål nr B 3137-21.

¹⁷⁹ Svea hovrätt, dom 2021-12-30 i mål nr B 13737-21.

¹⁸⁰ Svea hovrätt, dom 2022-02-04 i mål nr B 14928-21.

J.H. var gemensamt föräldrar till S.H.. Familjen var vid den åtalade händelsen och tältade tillsammans. Mamman och dottern låg och sov i ett tält då J.H. vaknade av att U.H. stod över henne med en yxa och sa att han skulle döda både henne och dottern. Mannen gjorde sedan en huggande rörelse med yxan mot J.H.:s hals men stoppade rörelsen precis innan yxan träffade. När mamman och dottern flydde från tältet tog U.H. J.H.:s telefon och försökte kasta den i sjön som fanns på platsen. J.H. sprang mot sjön för att försöka hämta sin telefon och såg då att mannen gjorde huggande rörelser med yxan mot dottern och skrek att alla skulle dö.

J.H. valde att inte vittna i tingsrätten med motiveringen att hon inte ville medverka till att U.H. dömdes till fängelse. Tingsrätten fick därför ta del av larmsamtal från den åtalade tidpunkten samt polisförhör med S.H. från dagen efter händelsen. I larmsamtalet hördes både J.H. och S.H. berätta om att U.H. jagat dem med yxan. S.H. berättade även att pappan sagt att han skulle dra ut alla pinnar ur tältet, rulla ihop mamman och dottern i tältduken och sedan rulla ner dem i sjön och döda dem. Dottern hade inte velat berätta någonting om händelsen under det barnförhör som hölls med henne, vilket tingsrätten bedömde berodde på att mamman inte velat att hon skulle berätta. U.H. menade att han och J.H. haft ett verbalt bråk under kvällen och att han då kastat hennes telefon mot sjön med nekade till att han använt yxan för att hota fästmän och dottern.

Tingsrätten ansåg att de uppgifter som framkommit i larmsamtalet och vid det första förhöret med J.H. var pålitliga och kunde ligga till grund för domen. Tingsrätten ansåg vidare att U.H. gjort sig skyldig till ett fall av grovt olaga hot mot sin partner. Domstolen ansåg däremot inte att U.H. kunde dömas till ansvar för barnfridsbrott mot S.H. då det olaga hotet som utgjorde grundbrottet även var riktat mot dottern och att skyddsintresset därför tillgodosågs genom att U.H. dömdes för grundbrottet. Av den anledningen friades U.H. från ansvar för barnfridsbrott. U.H. dömdes till fängelse i ett år för ett fall av grovt olaga hot mot J.H. och S.H. gemensamt,

grov olovlig körning, tre fall av rattfylleri, fem fall av ringa narkotikabrott och vapenbrott. U.H. dömdes även att betala ett skadestånd till dottern.

Tingsrättsdomen överklagades av U.H., S.H. samt åklagaren. U.H. yrkade att hovrätten skulle fria honom från ansvar för grovt olaga hot, sänka straffet samt avslå dotterns skadeståndsyrkande alternativt sänka skadeståndet som skulle betalas ut. S.H. yrkade att hovrätten skulle döma pappan till ansvar för barnfridsbrott samt höja skadeståndet. Åklagaren yrkade att hovrätten skulle höja fängelsestraffet, döma U.H. till ansvar för barnfridsbrott samt döma U.H. till ansvar för två fall av grovt olaga hot i stället för ett fall av olaga hot.

Hovrätten gick på åklagarens linje och dömde U.H. till ansvar för två fall av grovt olaga hot då hotet var riktat både mot partners och dottern. Hovrätten dömde även U.H. till ansvar för barnfridsbrott då den, till skillnad från tingsrätten, inte ansåg att brottet konsumerats av det olaga hotet mot S.H.. Hovrätten ansåg med ledning av allmänna konkurrensregler och lagens förarbeten att barnfridsbrottet inte hade konsumerats av det olaga hotet, då skyddsintressena för de två brotten var olika. Hovrätten menade att det därmed inte fanns något hinder för att döma U.H. till ansvar för både grovt olaga hot och barnfridsbrott mot dottern. Domstolen ansåg att det samlade straffvärdet för brottsligheten U.H. dömdes till ansvar för var högre än det straff tingsrätten utdömt och dömde i stället U.H. till fängelse i ett år och tre månader. Hovrätten beslutade även att höja det utdömda skadeståndet till dottern.¹⁸¹

6.2 Hovrätten för Västra Sverige B 5812-21

Den tilltalade U.T. åtalades för olaga hot och misshandel av sin fru A.T., misshandel och barnfridsbrott mot sin nio-åriga styvson D.T., försök till

¹⁸¹ Göta hovrätt, dom 2021-12-06 i mål nr B 3137-21.

grov misshandel och misshandel av fruns bror E.A. samt olaga hot mot E.A., A.T., D.T. och makarnas gemensamma två-åriga dotter E.T..

A.T. vittnade i tingsrätten om att hon och maken varit i hemmet då han efter en kortare ordväxling attackerat henne och slagit henne med öppen handflata, hon hade då bett U.T. att sluta för att sonen inte skulle vakna. Mannen fortsatte attacken och började slå henne i ansikte och huvud med en hårborste. I samband med attacken vaknade pojken, som kom till platsen och såg misshandeln av mamman och bad styvpappan att sluta upprepade gånger.

D.T. försökte gå emellan mamman och styvpappan under misshandeln och fick då motta slag från den tilltalade. Styvpappan tog sedan strypgrepp på pojken och tryckte upp honom mot väggen. A.T. slog mot och drog i U.T. för att få honom att släppa strypgreppet om sonen. När U.T. slutligen släppte taget om D.T. kräcktes pojken. Under tiden A.T. försökte städa upp efter sonen attackerade U.T. henne med knytnävslag mot kroppen. Strax därefter började han strypa henne. D.T. var närvarande vid hela händelseförloppet och försökte få U.T. att sluta. U.T. sa även flera gånger under händelseförloppet att han skulle döda A.T. om hon tog E.T. ifrån honom.

Efter att misshandeln avbrutits kontaktade A.T. sin brors flickvän N.P. och bad henne komma till platsen. N.P. spenderade sedan natten med mamman och barnen på husets nedervåning medan pappan sov på husets övervåning. Nästa morgon kom A.T.:s bror E.A. till platsen och A.T. berättade då för honom vad som hänt kvällen innan. E.A. såg även skador i A.T.:s ansikte. A.T. gick och hämtade U.T. för att han och E.A. skulle kunna prata om vad som hänt. När U.T. kom ner till nedervåningen gick han direkt till attack mot E.A. och började slå honom med knytnävarna. D.T. och E.T. som låg och sov i rummet vaknade av konfrontationen. E.A. försökte avvärja attacken och försökte prata med U.T. som då gick och hämtade en kniv i köket, varvid han hotade att döda dem alla. U.T. gick mot E.A. och började

hugga mot honom med kniven, varvid D.T. och A.T. försökte få honom att sluta. U.T. kom åt E.A.:s fingrar med kniven innan han avbröt attacken. När U.T. lämnade platsen hotade han att döda dem alla.

U.T. invände i rätten att det inte alls gått till så som målsäganden och N.P. vittnat om. Han menade i stället att A.T. attackerat och slagit honom vid det första tillfället och att hon under kvällen sagt att hon skulle förstöra hans liv och ta E.T. ifrån honom. Om händelsen med E.A. dagen efter menade han att E.A. hade attackerat honom och att han varken hållit i en kniv eller slagit någon.

Tingsrätten bedömde att A.T., D.T., E.A. och N.P. hade lämnat trovärdiga uppgifter som var förenliga med övrig bevisning i form av bland annat journalanteckningar och fotografier på skador och att deras uppgifter gick att lägga till grund för domen. Domstolen menade att uppgifterna U.T. lämnat inte kunde förklara de skador som fanns på målsäganden. U.T. dömdes till ansvar för olaga hot och misshandel av A.T. samt för misshandel och barnfridsbrott mot D.T. Tingsrätten ansåg att U.T. var skyldig till försök till grov misshandel, misshandel och olaga hot mot E.A. men att misshandeln och det olaga hotet ingick i samma händelseförlopp som försöket till grov misshandel och att straff därför skulle utdömas endast för försök till grov misshandel mot E.A.. Domstolen bedömde även att det var styrkt att U.T. olaga hotat A.T. vid tillfället den andra dagen och han fälldes därför även för det. Tingsrätten ansåg däremot inte att det var styrkt att D.T. eller E.T. hade uppfattat något hot från U.T. och mannen friades därför på åtalspunkten i förhållande till styvsonen och dottern. U.T. dömdes till fängelse i ett år och sex månader och dömdes att betala skadestånd till A.T, D.T. och E.A..

U.T. överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten i första hand friade honom från ansvar och skadeståndsskyldighet och i andra hand sänkte straffet.

Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömning gällande ansvar för brotten mot A.T. och D.T.. Hovrätten ansåg att U.T. gjort sig skyldig för misshandel och olaga hot mot E.A. men rubricerade knivattacken som försök till misshandel i stället för försök till grov misshandel som tingsrätten och ändrade domen i denna del. Ändringen innebar att hovrätten utdömde straff för alla tre åtalpunkter i stället för endast försöksbrottet. Hovrätten sänkte på denna grund påföljden och straffet bestämdes till fängelse i ett år och två månader. Vad gällde skadestånden instämde hovrätten i tingsrättens bedömning om skadeståndens storlek till A.T. och D.T.. Hovrätten beslutade dock att sänka skadeståndet till E.A..¹⁸²

6.3 Hovrätten för Västra Sverige B 5626-21

Den tilltalade J.R. åtalades för grovt barnfridsbrott mot sin fem-åriga systerson J.A. och för försök till mord mot sin före detta svåger tillika systersonens pappa K.F..

K.F. berättade i tingsrätten att han och J.A. den aktuella kvällen var hemma hos sonens morfar S.A. för att fira morfaderns födelsedag. J.R. bodde tillsammans med sin pappa S.A. och deltog även han i firandet. Hela sällskapet satt och umgicks på verandan. J.R. var berusad och upprörd med anledning av att hans hund var borta. Han ropade efter hunden flera gånger vilket väckte pojken som hade somnat, varpå pappan bad morbrodern att dämpa sig. J.R. blev på sämre humör och K.F. bestämde sig då för att åka hem med sonen. När han ställde sig upp kom J.R. fram och knuffade honom varpå han knuffade tillbaka. J.R. tog då fram en kniv och började hugga i luften mot K.F. som försökte backa undan men trillade omkull. K.F. låg ner när J.R. högg med kniven mot hans rygg och utdelade sedan flera hugg riktade mot huvud och hals som K.F. lyckades undvika. S.A., som under händelseförloppet hållit J.A. i famnen, satte ner pojken och gick emellan

¹⁸² Hovrätten för Västra Sverige, dom 2021-12-05 i mål B 5812-21.

männen och lyckades få bort J.R. från K.F. innan han kontaktade larmcentralen.

J.A. berättade i barnförhör att han inte sett någon kniv men att hans morbror börjat slåss med hans pappa, att pappan hade blött väldigt mycket från ryggen och att han fått pappans blod på benet.

J.R. menade att han och K.F. börjat bråka efter att K.F. sagt något om hans avlidna syster och att K.F. hade slagit honom först. Han uppgav att de ramlat omkull efter att han slagit tillbaka och att han avbrutit bråket efter att han såg att K.F. blödde. J.R. berättade att han inte hade knivhuggit K.F. som i stället måste ha rullat över en kniv som fallit ur ett par arbetsbyxor som J.R. hade på sig vid tillfället.

Tingsrätten ansåg att K.F. lämnat en tillförlitlig utsaga om händelseförloppet som även kunde styrkas av S.A.:s vittnesmål och barnförhöret med J.A.. Domstolen menade att skadan på K.F.:s rygg inte var förenlig med att han hade rullat över kniven som J.R. påstått, då knivspetsen trängt in i ryggen först som i stället var förenligt med vad K.F. och S.A. hade uppgett. Tingsrätten menade att K.F.:s berättelse kunde ligga till grund för domen och dömde J.R. till åtta års fängelse för försök till mord och grovt barnfridsbrott. J.R. dömdes även att betala skadestånd om 100 000 kronor för kränkning och 5 200 kronor för sveda och värk till K.F. och om 30 000 kronor för kränkning och 5 200 kronor för sveda och värk till J.A..

J.R., J.A. och åklagaren överklagade tingsrättens dom till hovrätten. J.R. yrkade att hovrätten skulle fria honom från ansvar för brott och skadeståndsplikt. J.A. yrkade att det utdömda skadeståndet skulle höjas. Åklagaren yrkade att hovrätten skulle skärpa det utdömda fängelsestraffet. Hovrätten höll med tingsrätten i skuldfrågan och uttalade särskilt att J.R. och J.A. var att anses som närstående, bland annat då de bott tillsammans fram till dess att pojken var två år gammal. Hovrätten bedömde att straffvärdet uppgick till åtta års fängelse för mordförsöket och till ett års

fängelse för det grova barnfridsbrottet och skärpte således påföljden till fängelse i åtta år och sex månader. Domstolen beslutade vidare att höja skadeståndet till J.A. till 40 000 kronor för kränkning och 5 200 kronor för sveda och värk. Detta motiverades av att det tidigare schablonbeloppet om 30 000 kronor för kränkning till barn som bevittnade mordförsök inte längre var tillämpligt då kriminaliseringen av barnfridsbrott hade sin grund i ett stärkt barnperspektiv och att skadestånden för kränkning genom barnfridsbrott var tvungna att reflektera den skärpningen.¹⁸³

6.4 Svea hovrätt B 13737-21

Den tilltalade P.T. åtalades bland annat för grov kvinnofridskränkning mot sin fru J.T. och för två fall av barnfridsbrott mot parets son V.T. och dotter E.T.. De två tillfällena för barnfridsbrotten skrevs i separata åtalpunkter och i varje åtalpunkt var båda barnen målsägande.

Den grova kvinnofridskränkningen som P.T. åtalades för utgjordes av fem gärningstillfällen, barnfridsbrotten var i sin tur kopplade till två av gärningstillfällena. Angående det första tillfället berättade J.T. i tingsrätten att familjen suttit och ätit middag då dottern E.T. råkat hälla ut sin dryck. P.T. blev då arg och skrek på J.T., han ställde sig sedan upp och hon fick mycket ont i huvudet och kände att hon började blöda från huvudet. Maken berättade senare för henne att han slagit henne i huvudet med ett glas. Båda barnen satt vid matbordet och såg vad som hände och sonen V.T. hade vid ett senare tillfälle berättat för sina morföräldrar att hans pappa slår hans mamma.

Det andra gärningstillfället ägde rum cirka en månad senare och J.T. berättade i tingsrätten att paret bråkade en kväll då barnen låg och sov. P.T. ville under bråket gå in till det låsta rummet där sonen befann sig vilket J.T. sa att han inte kunde göra. P.T. vände sig då mot J.T. och slog henne hårt på armarna, revbenen och i ansiktet. J.T. berättade i tingsrätten att barnen inte

¹⁸³ Hovrätten för Västra Sverige, dom 2021-12-15 i mål nr B 5626-21.

hade sett händelsen då de inte befann sig i samma rum, men att hon hörde barnen gråta i samband med att hon skrek och att maken då upphört med våldet.

Om det första gärningstillfället berättade P.T. att barnen hade bråkat den dagen, men inte han och frun. Skadan hon hade fått i huvudet menade han i stället hade uppstått då han skulle öppna kylskåpsdörren och hon samtidigt böjde sig fram och av misstag fick kylskåpshandtaget i huvudet. Om det andra gärningstillfället berättade mannen att han och J.T. tjafsat och brottats när de låg i den gemensamma sängen, men att han inte slagit henne.

Tingsrätten ansåg att J.T. lämnat en trovärdig utsaga som även fått stöd av J.T.:s väninna J.R. till vars hem J.T. tog sig med barnen efter det andra gärningstillfället. Tingsrätten valde därför att lägga J.T.:s utsaga till grund för domen och ansåg att det genom den var styrkt att barnen bevittnat de två gärningstillfällena. P.T. dömdes förutom för två fall av barnfridsbrott mot V.T. och E.T. och för grov kvinnofridskränkning mot J.T. även för våldtäkt mot J.T. till tre års fängelse. Tingsrätten dömde även P.T. att betala skadestånd till frun och båda barnen.

P.T. överklagade tingsrättens dom och yrkade i första hand att hovrätten skulle fria honom från ansvar för samtliga brott och avslå samtliga skadeståndsanspråk och yrkade i andra hand på strafflindring. Hovrätten gick på tingsrättens linje och dömde P.T. för grov kvinnofridskränkning och våldtäkt. Gällande barnfridsbrotten ansåg hovrätten att trots att J.T. lämnat en trovärdig utsaga, gav hennes uppgifter inte tillräckligt stöd för att bevisa att V.T. och E.T. bevittnat misshandeln vid det andra gärningstillfället. Hovrätten ansåg däremot att det var ställt utom rimligt tvivel att barnen bevittnat misshandeln vid det första gärningstillfället. Hovrätten friade således P.T. från ansvar för ett fall av barnfridsbrott och dömde honom i stället för grov kvinnofridskränkning, våldtäkt och ett fall av barnfridsbrott (med båda barnen som målsäganden) och sänkte påföljden till fängelse i två år och sex månader. P.T. hade vitsordat skadeståndet till J.T. som skäligt i

sig och hovrätten ändrade därför inte tingsrättens dom i delen vad gällde skadeståndet till henne. Hovrätten bedömde däremot att misshandeln som barnen bevittnat bestod av ett förhållandevis kort händelseförlopp och sänkte de av tingsrätten utdömda skadestånden till de två barnen.¹⁸⁴

6.5 Hovrätten för Övre Norrland B 1170-21

Den tilltalade M.E. åtalades för försök till mord på sin före detta flickvän J.J. samt grovt olaga hot och grovt barnfridsbrott mot J.J.:s sex-åriga dotter N.J..

J.J. och M.E. hade haft en kärleksrelation som de avslutat några månader före gärningstillfället, de var dock fortsatt goda vänner och umgicks därmed mycket. N.J. och M.E. hade en nära relation på grund av den tid de spenderat tillsammans och N.J. kallade M.E. för pappa. M.E. hade ett mångårigt narkotikamissbruk med inslag av psykoser och vanföreställningar bakom sig och var vid gärningstillfället påverkad av amfetamin.

Den aktuella kvällen befann sig förutom J.J., N.J. och M.E. även J.J.:s tre vänner i J.J.:s och N.J.:s lägenhet. De vuxna i sällskapet åt middag tillsammans i köket medan N.J. såg på barnprogram i vardagsrummet. Efter att de vuxna i sällskapet ätit upp gick M.E. och satte sig med N.J. i soffan. M.E. berättade i tingsrätten att han, när han befunnit sig i köket, hört röster och sett mentala bilder av sexuella övergrepp vilka gjort honom förvirrad och att han, i syfte att skydda N.J. från sexuella övergrepp, tagit med sig en kökskniv till vardagsrummet och gömt kniven bredvid sig i soffan.

En av middagsgästerna hade i samband med att hon gick ut i vardagsrummet sett M.E. med kniven och gått och berättat om vad hon sett för J.J. som då gick och satte sig mellan M.E. och dottern i soffan och lugnt sa till M.E. att det var dags för honom att gå hem. N.J. lämnade i samband

¹⁸⁴ Svea hovrätt, dom 2021-12-30 i mål nr B 13737-21.

med det vardagsrummet och gick in på sitt rum, varpå både M.E. och J.J. ställde sig upp. J.J. uppgav i tingsrätten att det var först i samband med att de ställde sig upp som hon såg kniven och att hon då knuffade M.E. som backade något steg men fortsatt höll kniven höjd framför sig. Enligt J.J. kom N.J. då tillbaka och kramade om hennes ben, varpå M.E. började rusa mot dem med kniven. J.J. berättade att hon la sig ner över dottern för att skydda henne från M.E. och att M.E. högg henne i bakhuvudet med kniven då hon låg ner. Hon sa då till dottern att springa till de andra vuxna samtidigt som hon försökte försvara sig mot M.E. som plötsligt avbröt attacken. J.J. berättade vidare i tingsrätten att M.E. attackerat henne ytterligare två gånger med kniven strax efter den första attacken men att han inte hade träffat henne.

M.E. bestred att händelseförloppet ägt rum som J.J. påstod och menade att han hade knuffat ner J.J. på golvet efter att N.J. lämnat rummet och sedan snärtat till/slagit J.J. i bakhuvudet med kniven och att han blivit rädd och backat då han såg att J.J. började blöda. Han menade att N.J., till skillnad från vad J.J. uppgett, inte befann sig i rummet vid händelsen.

I tingsrätten hördes förutom J.J. och M.E. även de tre gästerna som befunnit sig i lägenheten vid gärningstillfället. Tingsrätten menade att det framkom motstridiga uppgifter från de fem vuxna som befunnit sig på platsen och att de i flera viktiga delar inte berättat samma sak. Några av vittnena berättade att sällskapet rökt cannabis tillsammans under kvällen och tingsrätten menade att narkotikabruket tillsammans med påverkan från den traumatiska upplevelsen under kvällen innebar att vittnenas uppgifter skulle värderas med försiktighet. Barnförhör hade hållits med N.J. efter händelsen men det hade enligt tingsrätten inte framkommit någon information om vad flickan upplevt eller vad som hänt under kvällen.

Tingsrätten ansåg i en samlad bedömning att det var styrkt genom vittnesmål, fotografier och rättsintyg att M.E. knivhuggit J.J. en gång i bakhuvudet och tingsrätten bedömde att händelsen var att rubricera som

försök till mord i stället för grov misshandel som M.E. erkänt. Tingsrätten ansåg inte att det var styrkt att N.J. befunnit sig på platsen så som J.J. beskrivit, men menade att hon inte kunde ha undvikit att höra, och eventuellt kanske se, händelseförloppet eftersom hon befann sig i lägenheten och att M.E. därför skulle dömas för grovt barnfridsbrott. M.E. friades från ansvar för grovt olaga hot mot N.J. då tingsrätten inte ansåg att det var styrkt att M.E. huggit med kniven framför henne eller riktat kniven mot henne i samband med mordförsöket mot mamman. M.E. dömdes till fängelse i åtta år för försök till mord, grovt barnfridsbrott, två fall av stöld, grov vårdslöshet i trafik, grov olovlig körning, grovt rattfylleri, två fall av ringa narkotikabrott och två fall av brott mot knivlagen. Han friades från ansvar för grovt olaga hot och tillgrepp av fortskaffningsmedel. Tingsrätten dömde även M.E. att betala skadestånd om 100 000 kronor för kränkning och 2 600 kronor för sveda och värk till J.J. och om 30 000 kronor för kränkning till N.J..

Både M.E. och N.J. överklagade tingsrättsdomen till hovrätten. M.E. yrkade att hovrätten skulle fria honom från ansvar för grovt barnfridsbrott, ändra rubriceringen från försök till mord till grov misshandel, ändra påföljden till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan alternativt sänka straffets längd, sänka skadeståndet till J.J. samt avslå N.J.:s skadeståndstalan. N.J. yrkade att hovrätten skulle höja skadeståndet som tingsrätten dömt ut till henne. Hovrätten ansåg inte att det var styrkt att M.E. försökt döda J.J. genom att knivhugga henne. Domstolen menade att skadan hon hade var förenlig med att M.E. slagit henne med kniven som han beskrivit och att om han haft för avsikt att döda henne skulle ha knivhuggit henne på andra delar av kroppen eller fler gånger. Hovrätten ändrade således tingsrättens dom så att M.E. dömdes för grov misshandel i stället för försök till mord. Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömning vad gällde skuldfrågan för barnfridsbrottet. Hovrätten uttalade att straffvärdet för det grova barnfridsbrottet var ett års fängelse då händelserna varit starkt traumatiska för N.J. trots att det inte varit M.E.:s avsikt. Hovrätten bedömde att det samlade straffvärdet för de brott M.E. gjort sig skyldig till var tre års fängelse och han dömdes i

enlighet med den bedömningen till fängelse i tre år. Hovrätten sänkte på grund av den ändrade brottsrubriceringen det utdömda skadeståndet till J.J.. Domstolen sänkte även skadeståndet till N.J. till 25 000 kronor avseende kränkning och uttalade att skadeståndens storlek skulle utgå från tidigare praxis för ersättning enligt brottsskadelagen fram till dess att HD kom med ett prejudikat i frågan gällande barnfridsbrott.¹⁸⁵

6.6 Svea hovrätt B 421-22

Den tilltalade B.N. åtalades för grov misshandel av sin man S.M., grovt barnfridsbrott mot deras sju-åriga dotter H.B. och grovt barnfridsbrott mot deras tre-åriga dotter H.N..

Om den aktuella händelsen berättade S.M. i tingsrätten att han befunnit sig i den äldsta dotterns sovrum tillsammans med båda döttrarna då B.N., som vid tillfället befann sig i lägenhetens kök, börjat skrika och uppträda aggressivt. S.M. började i samband med detta filma med sin mobil då han uppgav att B.N. tidigare misshandlat honom och att han var rädd att det skulle hända igen. B.N. hämtade en kniv och gjorde ett utfall mot S.M. som träffades hans hand, hon gick sedan och la ifrån sig kniven och försökte ta sig in i dotterns rum igen, vilket S.M. försökte förhindra då H.B. grät och var upprörd. B.N. gick då och hämtade kniven igen och försökte än en gång ta sig in i dotterns rum. S.M. försökte stänga dörren till rummet men lyckades inte. B.N. gjorde ytterligare utfall mot S.M. med kniven och träffade denna gång på hans näsa. S.M. försökte efter knivhugget ta sig ut ur lägenheten tillsammans med barnen varpå en brottningsmatch uppstod mellan honom och frun. S.M. berättade att han lyckades lämna lägenheten tillsammans med H.N. men att hustrun höll i H.B. som inte lyckades ta sig loss och skrek på hjälp. Mannen fick sedan hjälp att tillkalla polis av en granne som han träffade utanför lägenheten.

¹⁸⁵ Hovrätten för Övre Norrland, dom 2022-01-18 i mål nr B 1170-21.

I barnförhör med H.B. som spelades upp i rätten berättade hon att mamman haft en kniv och slagit pappan som blött på näsan och att hon själv stått och gråtit under händelsen.

B.N. nekade i tingsrätten till att händelseförloppet ägt rum som S.M. beskrivit och uppgav i stället att S.M. slagit henne, varpå hon slagit tillbaka och att han sedan ändrat sitt uppträdande och börjat filma. Hon uppgav vidare att hon inte haft för avsikt att slå någon utan endast agerat i självförsvar då S.M. varit upprörd och slagit henne. Hon erkände inte att hon hämtat en kniv i köket, men erkände att hon hämtat ”något” för att skrämma S.M..

Tingsrätten bedömde att S.M. lämnat tillförlitliga uppgifter som även fått stöd av filmen han spelat in på sin mobil samt vittnesmål från grannen som hjälpte honom att tillkalla polis och polisen som var först på platsen. Tingsrätten ansåg att det var styrkt att händelseförloppet ägt rum som S.M. beskrivit och dömde B.N. till ansvar för grov misshandel och två fall av grovt barnfridsbrott. Det samlade straffvärdet för brottsligheten bedömdes vara två års fängelse. En rättspsykiatrisk utredning av B.N. hade dock kommit fram till att hon både vid gärningstillfället och vid utredningen led av en allvarlig psykisk störning och att det fanns risk för återfall i brottslighet. Tingsrätten dömde därför B.N. till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

H.B. och H.N. hade både begärt skadestånd av B.N. och tingsrätten hänvisade angående storleken på skadeståndet till Hovrätten för Västra Sveriges dom i mål B 5626-21. I målet uttalade hovrätten att kriminaliseringen av barnfridsbrott talade för ett starkare barnperspektiv som även skulle medföra höjda ersättningar för barns bevitnande av brott mellan närstående. Tingsrätten dömde således B.N. att betala skadestånd om 30 000 kronor för kränkning och 5 200 kronor för sveda och värk vardera till H.B. och H.N..

Både B.N. och döttrarna överklagade tingsrättens dom till hovrätten. B.N. yrkade i första hand att hovrätten skulle fria henne från ansvar för brott och avslå skadeståndsanspråken och i andra hand att brotten skulle rubriceras som av normalgraden i stället för grova, att skadeståndsbeloppen skulle sänkas och att påföljden skulle lindras alternativt att den rättspsykiatriska vården inte skulle vara förenad med särskilt utskrivningsprövning. H.B. och H.N. yrkade att hovrätten skulle utdöma högre skadestånd. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömningar i sin helhet och fastställde tingsrättens dom.¹⁸⁶

¹⁸⁶ Svea hovrätt, dom 2022-02-15 i mål nr B 421-22.

7 Analys

7.1 Förändrat skydd för barn i våldsamma miljöer

Av utredningen framgår att skyddet för barn i våldsamma miljöer till större del har stärkts genom införandet av barnfridsbrottet. Det finns dock anledning att närmare behandla några av de konsekvenser införandet av barnfridsbrottet har fört med sig för de bevittnande barnens räkning.

Före införandet av barnfridsbrottet hade diskussioner förts angående huruvida det var möjligt att döma en närstående för ofredande eller psykisk misshandel på grund av att de tvingat barn att bevittna brott mot närstående. HD uttalade i NJA 2005 s. 712 att det inte överhuvudtaget var möjligt att döma en förälder som tvingat sina barn att bevittna grovt våld mot barnens andra förälder för ofredande. Domstolen menade att barnen upplevt starkt obehag av bevittnandet och ansåg att den tilltalades handlingar täcktes av likgiltighetsuppsåt även i förhållanden till bevittnandets påverkan på barnen. HD ansåg dock att en sådan tillämpning låg utanför lagens omfattning och riskerade att strida mot dubbelstraffningsförbudet då straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB redan skulle leda till att den tilltalade fick ett strängare straff.

Det har teoretiskt sett varit möjligt att döma en person för psykisk misshandel mot barn efter att den tvingat ett barn att bevittna våld mellan närstående. För att en fällande dom skulle kunna meddelas hade det krävts att det förelåg ett adekvat orsakssamband mellan gärningen och effekten, alltså att det var fråga om en typ av skada som typiskt sett kunnat uppstå av det psykiska våld som barnet utsatts för. Det hade också krävts att gärningspersonen hade uppsåt för både utsättandet av psykiskt våld och den psykiska skadan som barnet drabbats av. Slutligen hade också krävts att barnet faktiskt drabbats av en medicinskt påvisbar skada. De stora bevissvårigheterna gällande adekvat orsakssamband och uppsåt tillsammans

med omständigheten att någon medicinskt påvisbar skada kanske inte uppstått, trots att barnet påverkats negativt av bevitnandet, medför att utrymmet att döma en tilltalad för psykisk misshandel i ett bevitnandefall hade varit mycket litet. Det är alltså tydligt att införandet av barnfridsbrottet har medfört ett stärkt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående genom möjligheten att hålla en person, som utsatt barnet för bevitnande, straffrättsligt ansvarig.

Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. BrB bidrog visserligen till att hänsyn togs till barnet och hur det påverkades av att bevittna våld mellan närstående. Ett strängare straff kan dock inte i sig ge barnen upprättelse för vad de utsatts för eller erbjuda dem skydd. Straffskärpningsgrunden kan närmast ses som en signallagstiftning som visar att staten tar barns bevitnande av brott mellan närstående på allvar. Den bidrar dock inte till en förbättrad situation eller något riktigt skydd för de utsatta barnen då de egentligen inte påverkas av att ett strängare straff utdöms.

Före införandet av barnfridsbrottet var det viktigaste straffrättsliga skyddet för barn som bevittnat brott mellan närstående, möjligheten att få brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen. En ekonomisk ersättning ansågs kunna bidra till att barnet kände att dess upplevelser tagits på allvar och att de fått upprättelse för att ha tvingats bevittna våld mellan närstående. Det krävdes dock någon form av dokumentation som kunde visa att barnet hade bevittnat brottet för att brottsskadeersättning skulle kunna dömas ut. Problemet var att sådan dokumentation ofta saknades på grund av bristfälliga utredningar där barnens närvaro inte alltid noterades. Om dokumentationen inte kunde bevisa att barnet bevittnat brottet i ett aktuellt fall så var Brottsoffermyndigheten tvungen att avslå ansökan om brottsskadeersättning och barnet blev således utan ersättning. Införandet av barnfridsbrottet har medfört ett stärkt skydd genom att bevitnande barn i stället kan begära skadestånd genom sin status som målsägande.

I ett hänseende har dock införandet av barnfridsbrottet försvagat skyddet för barn som lever i våldsamma miljöer. Före införandet av bestämmelsen kunde barn som bevittnat brott och som var närstående till antingen gärningspersonen eller brottsoffret ansöka om brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen. Det var alltså inte nödvändigt att barnet var närstående till både gärningspersonen och offret för grundbrottet. Detta framgick av förarbeten till införandet av brottsskadelagen men också genom praxis av Nämnden för brottsskadeersättning som vid ett tillfälle betalade ut brottsskadeersättning till ett barn som sett sin pappa skjuta ihjäl familjens granne som inte var närstående, utan endast bekant, till familjen.

För att straffansvar ska aktualiseras för barnfridsbrott krävs uttryckligen att både gärningspersonen och offret för grundbrottet är närstående till det bevittnande barnet. 9 § brottsskadelagen togs bort i och med införandet av barnfridsbrottet och någon rätt att ansöka om brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen för bevittnande som skett efter 1 juli 2021 finns således inte. Barnen som bevittnat brott där endast en närstående är inblandad omfattas dock inte av bestämmelsen om barnfridsbrott. Detta leder till att barnen hamnar i en rättslig limbo där deras rätt att begära brottsskadeersättning tagits bort, utan att något nytt skydd införts. Dessa barn hamnar alltså i en ställning med försvagat skydd i och med införandet av barnfridsbrottet.

7.2 Rättslik hantering

Inledningsvis bör nämnas att den juridiska hanteringen av barnfridsbrotten huvudsakligen är rättslik. Det finns dock ett antal mål om barnfridsbrott där lika fall inte hanterats lika, som kommer att belysas i den närmaste framställningen.

Ett första problem är att det råder viss förvirring kring konkurrens. Vid likartad konkurrens och situationen att en person uppfyllt innehållet i samma straffbud flera gånger genom samma gärning, gäller som huvudregel att det ska betraktas som två separata brott då det finns två brottsoffer. Detta

borde för barnfridsbrottets räkning innebära att när två minderåriga syskon tillsammans bevittnat ett brott mellan närstående, ska brotten kumuleras och gärningspersonen dömas för två barnfridsbrott, ett mot varje barn. Om barnen i stället bevittnat två brott mellan närstående, ska gärningspersonen alltså dömas för fyra barnfridsbrott.

Det går dock att se att så inte alltid sker. I Svea hovrätt mål B 421-22 följdes konkurrensreglerna och gärningskvinnan åtalades för två barnfridsbrott då hennes två barn tillsammans sett henne begå brott mot deras pappa vid ett tillfälle. Kvinnan dömdes sedan också för två fall av barnfridsbrott. I Svea hovrätt mål B 13737-21 såg dock målet annorlunda ut. Gärningsmannen åtalades i det fallet för två barnfridsbrott efter att hans två barn tillsammans bevittnat när han begick brott mot deras mamma. I det fallet gällde åtalet dock två separata gärningstillfällen som åklagaren menade att barnen tillsammans hade bevittnat. Mannen stod alltså åtalad för två barnfridsbrott där hans barn gemensamt var målsäganden för båda barnfridsbroten, i stället för fyra fall, som en tillämpning av konkurrensreglerna skulle innebära. Mannen friades i hovrätten för ett fall av barnfridsbrott då det inte var styrkt att barnen faktiskt bevittnat det ena brottet. Han dömdes dock för ett fall av barnfridsbrott mot sina två barn gemensamt.

En sådan hantering är problematisk då lika fall måste behandlas lika av rättsväsendet. Straffvärdet för samlad brottslighet bedöms med utgångspunkt i samtliga brott som den tilltalade döms för. Om en tilltalad döms för ett brott färre än vad personen begått påverkar det också straffet som döms ut. Det går inte att uttala sig om huruvida domstolen tog hänsyn till det faktum att barnfridsbrottet hade två målsäganden i det andra målet och därför ansåg att brottet hade ett högre straffvärde än om det var begånget mot endast ett barn. Det finns dock en risk att så inte skedde och att straffet som dömdes ut skulle varit strängare om fallet hanterats i enlighet med konkurrensreglerna.

Ytterligare ett problem kring konkurrens aktualiseras i Hovrätten för Västra Sverige i mål B 5812-21. Målet rör händelser vid två tillfällen och pappan i familjen åtalades för barnfridsbrott i förhållande till ett av tillfällena. För det andra tillfället åtalades han bland annat för ett fall av olaga hot som var gemensamt riktat mot hans fru, svåger, styvson och dotter. Det går här att ifrågasätta varför mannen inte också åtalades för barnfridsbrott mot sin styvson och dotter då de uppenbarligen var närvarande då mannen hotade deras mamma. Gissningsvis menade åklagaren att barnfridsbrottet konsumerats av det olaga hotet mot barnen. Enligt allmänna konkurrensregler vid olikartad konkurrens då en person uppfyller rekvisiten i två straffbud genom samma gärning, ska hänsyn tas till bestämmelsernas kriminalpolitiska bakgrund. Om de två brotten har olika kriminalpolitisk bakgrund, talar det för att gärningspersonen ska dömas för båda brotten.

Göta hovrätt avgjorde ett liknande fall i mål B 3137-21. I målet hade en man utsatt sin partner och deras dotter för olaga hot genom ett hot riktat mot dem båda och åtalats för olaga hot mot partnern och dottern gemensamt och barnfridsbrott mot dottern för bevittnandet av det olaga hotet mot mamman. Tingsrätten ansåg att barnfridsbrottet skulle konsumeras då dottern utgjorde skyddsintresset för båda brotten förövade mot henne. Hovrätten ändrade dock tingsrättens dom med hänvisning till allmänna konkurrensregler och menade att det inte alls var samma skyddsintresse för olaga hot och barnfridsbrott. Domstolen menade därför att brotten skulle kumuleras och dömde mannen för både olaga hot och barnfridsbrott mot dottern.

I det första fallet friades visserligen mannen från ansvar för olaga hot mot styvsonen och dottern då rätten inte ansåg att det var styrkt att barnen uppfattat hotet. Han dömdes dock för olaga hot i samma åtalpunkt mot deras mamma. För att straffrättsligt ansvar för barnfridsbrott ska aktualiseras krävs det dock inte enligt förarbetena att barnen uppfattat eller förstått vad de bevittnat, det krävs endast att de sett eller hört den brottsliga gärningen. Det var i målet styrkt att barnen befunnit sig i rummet där hotet framförts

varför de rimligen måste sett och hört hotet framföras även om de kanske inte uppfattat det som ett hot.

Det går inte att säga med säkerhet att mannen i det första fallet hade dömts för barnfridsbrott om han hade åtalats för det. Det finns dock en risk att han faktiskt hade dömts vilket i sin tur hade resulterat i både ett strängare straff och upprättelse för barnen som bevittnade brottet. Oavsett om han vid en prövning dömts för barnfridsbrott eller ej, är det problematiskt att saken inte prövas. Lika fall måste behandlas lika och i detta fall hade en rättvis hantering krävt en korrekt tillämpning av konkurrensreglerna och ett åtal för barnfridsbrott utöver åtalet för olaga hot.

Ett andra problem vid tillämpningen rör vem som är att betrakta som närstående. Hovrätten för Västra Sverige dömde en man för barnfridsbrott mot sin systerson med anledning av barnets bevittnande av ett försök till mord på barnets pappa i mål B 5626-21. Barnets morbror ansågs alltså vara närstående till barnet i detta fall. Hovrätten för Västra Sverige dömde också i mål B 5812-12 där omständigheterna var snarlika. I det fallet åtalades en man bland annat för försök till grov misshandel, misshandel och olaga hot mot sin frus bror. Det framgick även att den tilltalades styvson och dotter befunnit sig i rummet vid tillfället. Styvsonen hade även ingripit och försökt få styvpappan att avbryta attacken mot morbrodern. Det var med andra ord tydligt att barnen bevittnat attacken. Mannen åtalades dock inte för barnfridsbrott mot styvsonen och dottern för bevittnandet av attacken mot morbrodern.

Det är möjligt att åklagaren inte ansåg att morbrodern var att betrakta som närstående till barnen och att ansvar för barnfridsbrott inte kunde aktualiseras av den anledningen. Det framgår dock av både det första fallet och av förarbetena till barnfridsbrottet att även föräldrars syskon kan omfattas av personkretsen i närståenderekvisitet. En omständighet som kan ha varit avgörande för bedömningen om morbrodern skulle ses som närstående i det första fallet är att barnet hade bott i samma hem som

morbrodern fram till dess att han var två år gammal. Någon sådan omständighet förelåg inte i det andra fallet. Det hade dock varit möjligt att argumentera för att även morbrodern i det andra fallet skulle kunna ses som närstående till barnen. För en sådan bedömning talar omständigheten att familjerna uppenbarligen hade en mycket nära relation. Detta framgår av det faktum att mamman kontaktat sin bror och hans flickvän, i stället för polis, direkt efter att hon utsatts för misshandel av sin man. Även omständigheten att styvsonen aktivt ingrep för att avbryta attacken, precis som han gjort då styvpappan misshandlat hans mamma, talar för att i alla fall till pojken hade en nära relation till morbrodern.

Det är inte helt självklart att domstolen hade ansett att morbrodern var närstående till barnen i det andra fallet. Det är dock inte heller uteslutet att domstolen faktiskt hade gjort en sådan bedömning om den hade ställts inför frågan. Det är problematiskt att den tilltalade i det andra fallet inte också åtalades för barnfridsbrott med anledning av styvsonens och dotterns bevitnande av attacken på deras morbror. Även om det inte går att säga med säkerhet att mannen faktiskt hade dömts för barnfridsbrott, så finns det ett värde i att domstolen faktiskt prövar frågan och ger barnen en chans att få upprättelse.

Ett tredje problem gäller storleken på de skadestånd som döms ut till barn som utsatts för barnfridsbrott och det faktum att det inte råder samstämmighet kring hur de ska storleksbestämmas. Hovrätten för Västra Sverige uttalade i mål B 5626-21 att kränkingsersättningen för barnfridsbrott skulle vara högre än de schablonbelopp som utvecklats för olika gärningstyper genom praxis och betalats ut till bevitnande barn som brottsskadeersättning. I målet hade tingsrätten utdömt skadestånd om 30 000 kronor för kränkning till ett barn som bevittnat sin pappas mordförsök på barnets morbror. Den utdömda kränkingsersättningen motsvarade schablonbeloppet för brottsskadeersättning för ett barns bevitnande av ett mordförsök mellan närstående. Hovrätten menade dock att kriminaliseringen av barns bevitnande av brott mellan närstående medförde

ett stärkt barnperspektiv och en strängare syn på att utsätta barn för sådant bevitnande. Hovrätten ansåg att storleken på skadestånden som betalades ut för kränkning på grund av barnfridsbrott var tvungen att reflektera skärpningen och höjde därför skadeståndet för kränkning till 40 000 kronor.

I Svea hovrätts mål B 421-22 hänvisade tingsrätten till Hovrätten för Västra Sverige mål B 5626-21 och höjde kränkingsersättningen till två barn som bevitnat brott mellan sina föräldrar i förhållande till de tidigare schablonbeloppen. Tingsrättsdomen fastställdes sedan av Svea hovrätt. Hovrätten för Övre Norrland gjorde dock en annan tolkning i mål B 1170-21. I det fallet uttalade domstolen särskilt gällande skadeståndets storlek att ledning skulle tas ur praxis för ersättning enligt brottsskadelagen fram till dess att HD meddelade prejudikat i frågan.

Det råder med andra ord delade meningar om huruvida kriminaliseringen av barns bevitnande av brott mellan närstående i sig ska medföra att kränkingsersättningen till barnen ska bli större. Två domstolar har uttryckt att så måste vara fallet. En tredje domstol har dock framfört att domstolen måste följa tidigare praxis fram till dess att HD meddelar prejudikat i frågan. Vilken domstol som har rätt går inte att svara på, det är i slutändan upp till HD att bestämma. I vilket fall är det problematiskt att barn får olika kränkingsersättning efter att ha bevitnat våld mellan närstående beroende på var i landet de bor.

7.3 Slutsats

Sammanfattningsvis har införandet av barnfridsbrottet medfört ett stärkt skydd för barn i våldsamma miljöer. Möjligheten att åtala personer som utsatt barn för att bevitna brott mellan närstående innebär ett starkare skydd för barnen i och med en ökad chans att få upprättelse och ersättning jämfört med vad som gällde tidigare. Det är dock viktigt att särskilt beakta de barn som, genom införandet av barnfridsbrottet, erbjuds ett svagare skydd av lagen. Det gäller de barn som bevitnat brott där endast en närstående varit

inblandad, som tidigare kunde ha rätt till brottsskadeersättning enligt 9 § brottsskadelagen för bevitnandet och som nu är fråntagna den möjligheten.

Gällande den juridiska hanteringen av barnfridsbrottet är den till större del är rättslik. Vissa problem har dock uppstått vid tillämpningen av bestämmelsen och det hade därför varit önskvärt att vissa frågor gällande konkurrens, närståenderekvisitet och skadeståndets storlek utreddes. Det är nödvändigt att HD meddelar prejudikat i dessa frågor och att anställda i hela rättskedjan får utbildning kring hur fallen ska hanteras.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1992:61 Ett reformerat åklagarväsende.

SOU 1995:60 Kvinnofrid.

SOU 2001:72 Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda.

SOU 2012:26 En ny brottsskadelag.

SOU 2013:38 Vad bör straffas?

SOU 2016:19 Barnkonventionen blir svensk lag.

SOU 2019:32 Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.

Propositioner

Prop. 1962:10 Kungl. Maj:ts proposition med förslag till brottsbalk, del B.

Prop. 1989/90:107 Om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter.

Prop. 1994/95:23 Ett effektivare brottmålsförfarande.

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.

Prop. 2005/06:166 Barn som bevittnat våld.

Prop. 2013/14:94 En ny brottsskadelag.

Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

Prop. 2020/21:170 Barn som bevittnar brott.

Övrigt offentligt tryck

Dir. 2018:48 Skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord.

Rskr. 2020/21:314.

Övriga källor

Barnens rätt i samhället, remissvar avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-16, Dnr Ju2019/02172/L5, tillgängligt på www.regeringen.se (besökt 2022-05-11).

Barnombudsmannen, remissvar avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-05, Dnr 2019-0203-1, tillgängligt på www.regeringen.se (besökt 2022-05-11).

Brottsoffermyndigheten (2018), *Årsredovisning 2017*.

Lagrådsremiss Barn som bevittnar brott, 2021-03-04, tillgänglig på www.regeringen.se (besökt 2022-05-12).

Rädda Barnen, remissvar avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-18, Dnr Ju2019/02172/L5, tillgängligt på www.regeringen.se (besökt 2022-05-11).

Svea hovrätt, remissvar avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-19, Dnr 2019/529, tillgängligt på www.regeringen.se (besökt 2022-05-11).

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), *Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden*, CRC/C/SWE/CO/5, 2015-03-06.

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), *General comment No. 13 (2011) – The right of the child to freedom from all forms of violence*, CRC/C/GC/13, 2011-04-18.

Zu Knyphausen, Fanny, *Mer än 3 000 anmälningar om barnfridsbrott – på bara fem månader*, SVT Nyheter 2021-12-19 (besökt 2022-05-09).

Åklagarmyndigheten, remissvar avseende betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32), 2019-09-27, Dnr ÅM2019-1256, tillgängligt på www.regeringen.se (besökt 2022-05-11).

Litteratur

Appel, Anne E. och Holden, George W. (1998), *The Co-Occurrence of Spouse and Physical Child Abuse: A review and Appraisal*. Journal of Family Psychology, volym 12, nummer 4, s. 578–599.

Asp, Petter – Ulväng, Magnus och Jareborg, Nils (2013), *Kriminalrättens grunder*. 2 uppl., Iustus, Uppsala.

Baldry, Anne C. (2003), *Bullying in schools and exposure to domestic violence*. Child Abuse & Neglect 27, s. 713–732.

Bogat, G. Anne – DeJonghe, Erika – Levendosky, Alytia A. – Davidson, William S. och von Eye, Alexander (2006), *Trauma symptoms among infants exposed to intimate partner violence*. Child Abuse & Neglect 30, s. 109–125.

Broberg, Anders – Almqvist, Linnéa – Axberg, Ulf – Grip, Karin – Almqvist, Kjerstin – Sharifi, Ulrika – Cater, Åsa K – Forssell, Anna – Eriksson, Maria och Iversen, Clara (2011), *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma – Resultat från en nationell utvärdering*. Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Bäcklund, Agneta – Johansson, Stefan – Trost, Hedvig – Träskman, Per Ole – Wennberg, Susanne och Wersäll, Fredrik (2021), *Brottsbalken – En kommentar*. 19 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Dereborg, Anders och Lindeblad, Ann-Christine (2018), *Brottskadlagen (2014:322) – En kommentar*. Norstedts Juridik, Stockholm.

Felitti, Vincent J. – Anda, Robert F. – Nordenberg, Dale – Williamson, David F. – Spitz, Alison M. – Edwards, Valerie – Koss, Mary P. och Marks, James S. (1998), *Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study*. American Journal of Preventive Medicine, volym 14, nummer 4, s. 245–258.

Fusco, Rachel A. och Fantuzzo, John W. (2009), *Domestic violence crimes and children: A population-based investigation of direct sensory exposure and the nature of involvement*. Children and Youth Services Review 31, s. 249–256.

Heidenborg, Mari (2013), *Vad bör straffas?* SvJT, s. 301–313.

Holt, Stephanie – Buckley, Helen och Whelan, Sadhbh (2008), *The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature*. Child Abuse & Neglect 32, s. 797–810.

Hydén, Margareta (1995), *Kvinnomisshandel inom äktenskapet – Mellan det omöjliga och det möjliga*. Liber, Stockholm.

Jernbro, Carolina och Janson, Staffan (2017), *Våld mot barn 2016 – En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stockholm.

Lehmann, Peter (1997), *The Development of Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) in a Sample of Child Witnesses to Mother Assault*. Journal of Family Violence, volym 12, nummer 3, s. 241–257.

Lernestedt, Claes (2003), *Kriminalisering – Problem och principer*. Iustus, Uppsala.

McAlister Groves, Betsy (2001), *When home isn't safe: Children and domestic violence*. Smith College Studies in Social Work, volym 71, nummer 2, s. 183–207.

Nordin, Jenny (2009), *Utan upprättelse – vem ser barn som bevittnat våld i hemmet?* Rädda Barnen, Stockholm.

Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.) (2018), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur, Lund.

Renner, Lynette M. och Slack, Kristen Shook (2006), *Intimate partner violence and child maltreatment: Understanding intra- and intergenerational connections*. Child Abuse & Neglect 30, s. 599–617.

Sandgren, Claes (1995/96), *Om empiri och rättsvetenskap – Del I*. JT, nummer 3, s. 726–748.

Sandgren, Claes (1995/96), *Om empiri och rättsvetenskap – Del II*. JT, nummer 4, s. 1035–1059.

Överlien, Carolina (2007), *Barn som upplever pappas våld mot mamma – vad säger forskningen?* Nordisk socialt arbeid, volym 27, nummer 4, s. 238–250.

Överlien, Carolina (2012), *Våld i hemmet – barns strategier*. Gleerups, Malmö.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2005 s. 712.

Hovrätterna

Göta hovrätt, dom 2021-12-06 i mål nr B 3137-21.

Göta hovrätt, dom 2021-12-10 i mål nr B 3540-21.

Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2022-01-14 i mål nr B 1841-21.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2021-10-18 i mål nr B 5469-21.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2021-11-23 i mål nr B 5582-21.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2021-12-09 i mål nr B 5812-21.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2021-12-15 i mål nr B 5626-21.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2022-02-24 i mål nr B 1068-22.

Hovrätten för Övre Norrland, dom 2022-01-18 i mål nr B 1170-21.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2022-01-05 i mål nr B 4307-21.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2022-02-03 i mål nr B 3118-21.

Svea hovrätt, dom 2021-11-04 i mål nr B 10598-21.

Svea hovrätt, dom 2021-11-17 i mål nr B 10800-21.

Svea hovrätt, dom 2021-12-08 i mål nr B 11381-21.

Svea hovrätt, dom 2021-12-30 i mål nr B 13737-21.

Svea hovrätt, dom 2022-02-04 i mål nr B 14928-21.

Svea hovrätt, dom 2022-02-10 i mål nr B 15386-21.

Svea hovrätt, dom 2022-02-10 i mål nr B 15464-21.

Svea hovrätt, dom 2022-02-14 i mål nr B 11068-21.

Svea hovrätt, dom 2022-02-15 i mål nr B 421-22.

Myndighetsbeslut

Brottsoffermyndigheten, Nämnden för brottsskadeersättning, beslut 2009-04-20, Dnr 01882/2009.